

**Minister Rolnictwa
i Rozwoju Wsi**

**Wytoczne szczegółowe w zakresie wsparcia w formie instrumentów
finansowych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na
lata 2023–2027**

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

/podpisano elektronicznie/

Warszawa, 3 czerwca 2026 r.

Podstawa prawna

Wytyczne zostały wydane na podstawie art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz. U. z 2024 r. poz. 1741, z 2025 r. poz. 321 oraz z 2026 r. poz. 305).

Obowiązki wytycznych

Niniejsze wytyczne obowiązują od dnia 8 czerwca 2026 r.

Spis treści

I. Słownik pojęć.....	6
II. Wykaz skrótów	9
III. Informacje ogólne	11
IV. Kwalifikowalność	11
IV.1. Ogólne warunki kwalifikowalności	11
IV.2. Kwalifikowalność na poziomie ostatecznych odbiorców.....	12
IV.3. Kwalifikowalność na poziomie podmiotu wdrażającego IF	13
IV.4. Dokumentowanie wydatków	13
IV.5. Zasada faktycznego ponoszenia wydatków	13
V. Interwencja I.10.1.2.....	14
V.1. Ogólny zakres wsparcia	14
V.2. Ostateczny odbiorca pomocy	15
V.3. Zakres wsparcia na poziomie ostatecznego odbiorcy (kredytobiorcy)	17
V.4. Pomoc publiczna	19
V.5. Katalog kosztów kwalifikowalnych.....	19
VI. Interwencja I.10.6.2.....	21
VI.1. Ogólny zakres wsparcia	21
VI.2. Ostateczny odbiorca pomocy	22
VI.3. Zakres wsparcia na poziomie odbiorcy ostatecznego (kredytobiorcy)	22
VI.4. Pomoc publiczna	22
VI.5. Katalog kosztów kwalifikowalnych.....	23
VII. Interwencja I.10.7.2.....	24
VII.1. Ogólny zakres wsparcia	24
VII.2. Ostateczny odbiorca pomocy	25
VII.3. Zakres wsparcia na poziomie odbiorcy ostatecznego (kredytobiorcy)	25
VII.4. Pomoc publiczna	26
VII.5. Katalog kosztów kwalifikowalnych.....	26
VIII. Interwencja I.10.9.....	27
VIII.1. Ogólny zakres wsparcia	27
VIII.2. Ostateczny odbiorca pomocy	28
VIII.3. Zakres wsparcia na poziomie ostatecznego odbiorcy (kredytobiorcy)	28
VIII.4. Pomoc publiczna	29
VIII.5. Katalog kosztów kwalifikowalnych.....	29
IX. Koszty niekwalifikowalne.....	30
X. Kwalifikowalność VAT	31

XI. Podwójne finansowanie	31
XII. Łączenie dotacji z instrumentem finansowym w jednym projekcie	32
XIII. Kontrola instrumentów finansowych.....	32
XIII.1. Kontrola realizowana przez Instytucję Zarządzającą	32
XIII.2. Kontrola realizowana przez ARiMR.....	33
XIV. Monitorowanie i sprawozdawczość w zakresie realizacji i ewaluacji instrumentów finansowych PS WPR.....	34
XIV.1. Dane sprawozdawcze	34
XIV.2. Dane monitoringowe	34
XV. Obowiązki podmiotu wdrażającego IF w zakresie informacji i promocji	35
Załącznik nr 1	38
Wykaz rodzajów inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub zgodnych ze Strategią „Od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego.....	38
Załącznik nr 2	78
Wykaz rodzajów działalności gospodarczej objętych wsparciem wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w ramach interwencji I.10.6.2	78
Załącznik nr 3	79
Wykaz rodzajów działalności gospodarczej objętych wsparciem wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w ramach interwencji I.10.7.2	79

I. Słownik pojęć

bank kredytujący – bank udzielający kredytu, z którym beneficjent zawarł umowę o współpracy regulującą zasady udzielania gwarancji z FGR Plus oraz dotacji na spłatę odsetek od kredytów objętych gwarancją FGR Plus udzielanych przez bank ostatecznym odbiorcom (umowa operacyjna)

beneficjent – podmiot, o którym mowa w art. 3 pkt 13 lit. c rozporządzenia 2021/2115

działalność rolnicza – działalność rolnicza określona zgodnie z art. 4 ust. 2 rozporządzenia 2021/2115 w PS WPR

dotacja na spłatę odsetek – dopłata do oprocentowania kredytu objętego gwarancją FGR Plus, udzielana na warunkach określonych w PS WPR oraz Strategii Inwestycyjnej z elementami Biznes Planu, ze środków PS WPR zapewnianych przez Instytucję Zarządzającą jako wkład finansowy na rzecz instrumentu finansowego – FGR Plus

duże przedsiębiorstwo – przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 2 pkt 34 rozporządzenia 2022/2472

Fundusz Gwarancji Rolnych Plus (FGR Plus) – instrument finansowy w rozumieniu art. 2 pkt 16 rozporządzenia 2021/1060; FGR Plus to fundusz udzielający gwarancji spłaty kredytu oraz dotacji na spłatę odsetek podmiotom sektora rolnego, tj. zarówno przedsiębiorstwom przetwórstwa rolno-spożywczego, jak i producentom produkcji podstawowej (rolnikom) a także przedsiębiorcom realizującym usługi na rzecz rolnictwa i leśnictwa, w przypadku spełnienia przez te podmioty warunków kwalifikowalności

gospodarstwo – gospodarstwo, o którym mowa w art. 3 pkt 2 rozporządzenia 2021/2115

instrumenty finansowe (IF) – instrumenty finansowe, o których mowa w art. 2 pkt 16 rozporządzenia 2021/1060

inwestycje materialne – inwestycje rzeczowe, np. zakup budynków, maszyn, urządzeń, środków transportu, gruntu, inwestycje odtworzeniowe, modernizacyjne

inwestycje niematerialne – wartości niematerialne i prawne, np. autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje, prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych, know-how

instytucja zarządzająca (IZ) – krajowa instytucja zarządzająca PS WPR, o której mowa w art. 123 rozporządzenia 2021/2115

kierujący gospodarstwem – osoba prowadząca działalność rolniczą w gospodarstwie osobiście (podejmowanie decyzji), na własny rachunek i we własnym imieniu, ponosząca koszty i czerpiąca korzyści w związku z prowadzeniem tej działalności

mikroprzedsiębiorca, mały lub średni przedsiębiorca (MŚP) – przedsiębiorca, o którym mowa w art. 2 pkt 52 rozporządzenia 2022/2472

młody rolnik – rolnik w rozumieniu art. 4 ust. 6 rozporządzenia 2021/2115, o którym mowa w rozdziale V.2. ust. 3

operacja – projekt, umowa, działanie lub grupa projektów lub działań wybranych w ramach danego PS WPR, o których mowa w art. 3 pkt 4 lit. a rozporządzenia 2021/2115; w kontekście IF operacja oznacza łączne kwalifikowalne wydatki publiczne przyznane na rzecz danego instrumentu finansowego oraz późniejsze wsparcie finansowe świadczone z tego instrumentu finansowego na rzecz ostatecznych odbiorców, o których mowa w art. 3 pkt 4 lit. b rozporządzenia 2021/2115

opłata za zarządzanie – cena za świadczone usługi z tytułu zarządzania instrumentem finansowym, określona w umowie o finansowaniu między IZ a podmiotem wdrażającym fundusz powierniczy lub fundusz szczegółowy, o której mowa w art. 2 pkt 26 rozporządzenia 2021/1060

ostateczny odbiorca – osoba prawna lub fizyczna, która otrzymuje wsparcie z FGR Plus za pośrednictwem IF, o której mowa w art. 2 pkt 18 rozporządzenia 2021/1060

podmiot wdrażający IF – podmiot wdrażający IF, o którym mowa w art. 2 pkt 22 rozporządzenia 2021/1060; podmiotem wdrażającym IF jest BGK

pomoc de minimis – pomoc, o której mowa w przepisach rozporządzenia 2023/2831

pomoc publiczna – wszelka pomoc przyznawana przez Państwo Członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych w jakiegokolwiek formie, która zakłóca lub grozi zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między Państwami Członkowskimi, o której mowa w art. 107 ust. 1 TFUE

produkt nierolny – produkt niewymieniony w załączniku I do TFUE – (non-Annex)

produkt rolny – produkt wymieniony w załączniku I do TFUE – (Annex) – niebędący produktem rybołówstwa

przetwarzanie produktów rolnych – wszelkie czynności dokonywane na produktach rolnych, w wyniku których powstają produkty będące również produktami rolnymi, z wyjątkiem przeprowadzanych w gospodarstwie czynności niezbędnych do przygotowania produktów zwierzęcych lub roślinnych do pierwszej sprzedaży, zgodnie z art. 2 pkt 45 rozporządzenia 2022/2472

przetwórcy sektora rolno-spożywczego – przedsiębiorstwa, które zajmują się przetwórstwem, wytwarzaniem, przechowywaniem, magazynowaniem lub sprzedażą produktów rolnych

rolnik – rolnik, o którym mowa w art. 3 pkt 1 rozporządzenia 2021/2115, którego gospodarstwo jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

strategia inwestycyjna – dokument przedstawiający działania przyczyniające się do realizacji celów PS WPR, za pośrednictwem instrumentu finansowego w formie gwarancji

wkład finansowy – wkład, o którym mowa w art. 58 rozporządzenia 2021/1060, przekazany do FGR Plus ze środków określonych w PS WPR

wprowadzanie do obrotu produktów rolnych – oznacza posiadanie lub wystawianie produktu w celu sprzedaży, oferowanie go na sprzedaż, dostawę lub każdy inny sposób wprowadzania produktu na rynek, z wyjątkiem jego pierwszej sprzedaży przez rolnika na rzecz podmiotów zajmujących się odsprzedażą lub przetwórstwem i czynności przygotowujących produkt do takiej pierwszej sprzedaży; sprzedaż produktów przez producenta produktów pierwotnych konsumentom końcowym uznaje się za wprowadzanie do obrotu produktów rolnych, jeśli następuje w odpowiednio wydzielonym do tego celu miejscu lub obiekcie, zgodnie z art. 2 pkt 35 rozporządzenia 2022/2472

wydatki kwalifikowalne – wydatki poniesione przez beneficjenta w związku z realizacją Umowy, według kategorii wskazanych w Strategii Inwestycyjnej z elementami Biznes Planu, zgodnie z zasadami określonymi w PS WPR, art. 68 rozporządzenia 2021/1060 oraz art. 80 rozporządzenia 2021/2115

Umowa – umowa o finansowaniu instrumentu finansowego w formie FGR Plus, zawarta pomiędzy IZ a podmiotem wdrażającym IF

umowa kredytowa – umowa zawarta pomiędzy ostatecznym odbiorcą a bankiem kredytującym, objęta gwarancją FGR Plus

użytkowanie wieczyste – grunty oddawane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym i osobom prawnym, stanowiące własność Skarbu Państwa a położone w granicach administracyjnych miast oraz grunty Skarbu Państwa położone poza tymi granicami, lecz włączone do planu zagospodarowania przestrzennego miasta i przekazane do realizacji zadań jego gospodarki, a także grunty stanowiące własność jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków, zgodnie z art. 232 KC

II. Wykaz skrótów

ARiMR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

BGK – Bank Gospodarstwa Krajowego

EFRROW – Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

I.10.1.2 – interwencja Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (instrumenty finansowe) w ramach PS WPR

I.10.6.2 – interwencja Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości – (instrumenty finansowe) w gospodarstwie w ramach PS WPR

I.10.7.2 – interwencja Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (instrumenty finansowe) – poza gospodarstwem w ramach PS WPR

I.10.9 – interwencja Rozwój usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa (instrumenty finansowe) w ramach PS WPR

MOL – działalność marginalna, lokalna i ograniczona, o której mowa w § 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków uznania działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej

MRiRW – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

MŚP – mikro- małe- i średnie przedsiębiorstwa, o których mowa w art. 2 pkt 52 rozporządzenia 2022/2472

PS WPR – Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027

RHD – działalność w zakresie rolniczego handlu detalicznego, o której mowa w art. 3 ust. 3 pkt 29b ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia

KC – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny

KSH – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych

rozporządzenie 2021/1060 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej

rozporządzenie 2021/2115 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013

rozporządzenie 2021/2116 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2116 z dnia 2 grudnia 2021 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 1306/2013

rozporządzenie 2022/129 – rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2022/129 z dnia 21 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące rodzajów interwencji w odniesieniu do nasion oleistych, bawełny i produktów ubocznych produkcji wina na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 oraz dotyczące wymogów w zakresie informowania, upowszechniania i widoczności informacji związanych ze wsparciem unijnym i planami strategicznymi WPR

rozporządzenie 2022/2472 – rozporządzenie Komisji (UE) 2022/2472 z dnia 14 grudnia 2022 r. uznające niektóre kategorie pomocy w sektorach rolnym i leśnym oraz na obszarach wiejskich za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

rozporządzenie 2023/2831 – rozporządzenie Komisji (UE) 2023/2831 z dnia 13 grudnia 2023 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis

TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

ustawa PS WPR – ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027

III. Informacje ogólne

1. Celem niniejszych wytycznych jest zapewnienie prawidłowego wdrażania IF w ramach PS WPR.
2. Niniejsze wytyczne określają:
  - 1) ramy wdrażania IF w ramach PS WPR oraz podstawowe obowiązki IZ, ARIMR oraz podmiotu wdrażającego IF, tj. BGK;
  - 2) warunki kwalifikowalności wydatków dla instrumentów finansowych ze środków PS WPR w ramach FGR Plus;
  - 3) ogólne ramy udzielania pomocy publicznej dla rolników na inwestycje w gospodarstwie, dla przetwórców sektora rolno-spożywczego oraz przedsiębiorstw prowadzących działalność w zakresie usług na rzecz rolnictwa i leśnictwa.
3. Na potrzeby niniejszych wytycznych jako koszty kwalifikowalne rozumie się katalog potencjalnych kosztów, które mogą się kwalifikować do objęcia wsparciem, natomiast jako wydatki kwalifikowalne rozumie się katalog wydatków poniesionych (zapłaconych) przez ostatecznego odbiorcę wsparcia podczas realizacji wspieranej operacji.

IV. Kwalifikowalność

IV.1. Ogólne warunki kwalifikowalności

1. Wydatki kwalifikowalne, o których mowa art. 80 ust. 5 rozporządzenia 2021/2115 oraz art. 68 ust. 1 rozporządzenia 2021/1060, w ramach FGR Plus, odpowiadają:
  - 1) zasobom zaangażowanym w ramach umów gwarancyjnych, zaległych lub takich, których termin zapadalności już upłynął, w celu pokrycia ewentualnych strat, wynikających z żądania wypłaty środków z gwarancji, obliczonych na podstawie współczynnika mnożnikowego ustanowionego na potrzeby potwierdzonych gwarancją kredytów, wypłaconych na rzecz ostatecznych odbiorców;
  - 2) płatnościom na rzecz ostatecznych odbiorców, w przypadku, gdy IF łączone są z innymi wkładami UE w ramach pojedynczej operacji;

- 3) płatnościami z tytułu opłat za zarządzanie i zwrotom kosztów zarządzania poniesionych przez podmiot wdrażający IF.
2. Realizacja FGR Plus kończy się wraz z końcem okresu kwalifikowalności wydatków, o którym mowa w art. 86 ust. 4 rozporządzenia 2021/2115.
3. Wydatki kwalifikowalne w ramach wsparcia ostatecznych odbiorców, o których mowa w art. 58. ust. 2 rozporządzenia 2021/1060, obejmują jedynie te elementy operacji na poziomie ostatecznych odbiorców, które w dniu podjęcia decyzji inwestycyjnej nie zostały fizycznie ukończone lub w pełni wdrożone.
4. Wydatki kwalifikują się do objęcia kredytem z gwarancją FGR Plus z datą następującą po dacie złożenia wniosku o udzielenie gwarancji. Wydatki takie nie mogą być wcześniej opłacone, a faktura lub inny równoważny dokument musi być wystawiony po dacie złożenia wniosku o udzielenie gwarancji.
5. Na potrzeby niniejszych wytycznych przez podjęcie decyzji inwestycyjnej rozumie się dzień złożenia wniosku o udzielenie gwarancji FGR Plus.
6. IF nie mogą być wykorzystywane do refinansowania istniejących umów kredytowych/pożyczkowych/leasingowych, lecz powinny wspierać wszelkiego rodzaju nowe inwestycje zgodne z celami PS WPR.
7. Wsparcie w formie IF udzielone może być jedynie w przypadku inwestycji, co do których oczekuje się, że będą finansowo opłacalne, będą generować dochód lub przynosić oszczędności.
8. Zasada trwałości nie ma zastosowania do operacji polegających na wdrażaniu IF, w tym operacji, w ramach których łączy się IF i dotację na zasadach określonych w art. 58 ust. 5 rozporządzenia 2021/1060 – zarówno w części, w której wsparcie zostało udzielone w formie IF, jak i w części, w której wsparcie zostało udzielone w formie dotacji.

IV.2. Kwalifikowalność na poziomie ostatecznych odbiorców

1. W przypadku kredytów inwestycyjnych z gwarancją FGR Plus wydatek jest kwalifikowalny, jeżeli:
  - 1) spełnia warunki określone w PS WPR, w tym jest zgodny z celami interwencji przewidujących wykorzystanie IF;
  - 2) służy do realizacji celów projektu i został poniesiony w związku z realizacją projektu;
  - 3) jest zgodny z niniejszymi wytycznymi i został określony w umowie kredytowej;

- 4) został faktycznie poniesiony we wskazanym okresie kwalifikowalności określonym w PS WPR, tj. po złożeniu wniosku o udzielenie gwarancji;
  - 5) dotyczy katalogu kosztów przewidzianych w rozdziałach V–VIII.
2. Katalog wydatków niekwalifikowalnych określony został w rozdziale IX.

IV.3. Kwalifikowalność na poziomie podmiotu wdrażającego IF

1. Do wydatków kwalifikowalnych zalicza się opłaty za zarządzanie dla podmiotu wdrażającego IF.
2. Opłaty, o których mowa w ust. 1, oparte są na wynikach i nie mogą przekroczyć limitów określonych w art. 68 ust. 4 rozporządzenia 2021/1060.
3. W przypadku, gdy w ramach jednej operacji łączy się wsparcie udzielane w formie gwarancji i w formie dotacji, opłata za zarządzanie dotyczy obu form wsparcia.

IV.4. Dokumentowanie wydatków

Dla potrzeb dokumentowania kwalifikowalności wydatków stosowane są w szczególności:

- 1) ewidencja przepływów finansowych w ramach IF na każdym poziomie, do poziomu ostatecznych odbiorców, zaś w przypadku gwarancji – dowód, że kredyty zostały wypłacone;
- 2) umowy kredytowe;
- 3) sprawozdania od podmiotu wdrażającego instrumenty finansowe;
- 4) formularze wniosków o płatność, przedłożone przez beneficjenta (podmiot wdrażający IF) wraz z dokumentami potwierdzającymi poniesione koszty;
- 5) dokumentowanie wydatków odbiorców ostatecznych odbywa się w oparciu o gromadzone przez nich faktury lub inne dokumenty księgowe o równoważnej wartości dowodowej.

IV.5. Zasada faktycznego ponoszenia wydatków

1. Pod pojęciem wydatku faktycznie poniesionego należy rozumieć wydatek poniesiony w znaczeniu kasowym, tj. rozchód środków pieniężnych z kasy lub rachunku płatniczego (obciążenie rachunku płatniczego odbiorcy ostatecznego).
2. Za datę poniesienia wydatku przyjmuje się w przypadku wydatków pieniężnych:
  - 1) dokonanych przelewem lub kartą płatniczą – datę obciążenia rachunku płatniczego;

- 2) dokonanych kartą kredytową lub podobnym instrumentem płatniczym o odroczonej płatności – datę transakcji skutkującej obciążeniem rachunku karty kredytowej lub podobnego instrumentu;
- 3) dokonanych gotówką – datę faktycznego dokonania płatności.

V. Interwencja I.10.1.2

V.1. Ogólny zakres wsparcia

1. W przypadku produkcji zwierzęcej pomoc dotyczy wyłącznie produkcji w zakresie zwierząt gospodarskich w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich.
2. Operacje mogą dotyczyć wytwarzania produktów rolnych, przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz sprzedaży bezpośredniej/dostaw bezpośrednich.
3. W ramach I.10.1.2 mogą być realizowane wyłącznie takie rodzaje operacji, które będą przyczyniały się do poprawy funkcjonowania gospodarstwa i jego zorientowania na rynek.
4. Do wsparcia w zakresie podstawowej produkcji rolnej kwalifikują się inwestycje materialne i niematerialne oraz kapitał obrotowy, zgodnie z art. 80 ust. 3 z rozporządzenia 2021/2115.
5. W ramach I.10.1.2 możliwa będzie realizacja inwestycji:
  - 1) o charakterze innowacyjnym lub wpływającym na cyfryzację, automatyzację działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie, w tym w rolnictwo precyzyjne;
  - 2) dotyczących produkcji rolnej w zakresie racjonalizacji technologii produkcji, zmiany profilu produkcji, poprawy jakości produkcji;
  - 3) polegających na rozwoju produkcji roślinnej lub zwierzęcej w gospodarstwie;
  - 4) dotyczących przechowywania, suszenia, magazynowania, przygotowywania produktów rolnych do sprzedaży;
  - 5) dotyczących sprzedaży bezpośredniej/dostaw bezpośrednich;
  - 6) dotyczących zakupu gruntów w celu prowadzenia działalności rolniczej (do 10% wartości kwoty kredytu, zaś w przypadku młodego rolnika – do 100% wartości kwoty kredytu), przy czym nabyte grunty muszą pozostawać w posiadaniu kredytobiorcy oraz służyć prowadzeniu działalności rolniczej przez okres co najmniej 5 lat od dnia objęcia kredytu gwarancją. Obowiązek ten ma

zastosowanie niezależnie od ewentualnej wcześniejszej spłaty kredytu, a jego niespełnienie skutkuje obowiązkiem zwrotu pomocy publicznej wraz z odsetkami w wysokości jak dla zaległości podatkowych.

6. W ramach interwencji I.10.1.2 nie są wspierane inwestycje trwale związane z nieruchomością, które są położone na gruntach innych niż stanowiących własność wnioskodawcy lub przedmiot użytkowania wieczystego.

V.2. Ostateczny odbiorca pomocy

1. Do uzyskania pomocy kwalifikuje się rolnik, w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia 2021/2115, prowadzący zarejestrowaną lub niezarejestrowaną działalność polegającą na wytwarzaniu produktów rolnych, przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz sprzedaży bezpośredniej/dostaw bezpośrednich.
2. Dla potrzeb niniejszych wytycznych wyróżnia się trzy różne grupy ostatecznych odbiorców:
  - 1) młody rolnik;
  - 2) gospodarstwo rolne prowadzące produkcję trzody chlewnej (świń);
  - 3) pozostałe gospodarstwa rolne.
3. Młody rolnik – osoba, która w dniu składania wniosku o udzielenie gwarancji w ramach FGR Plus:
  - 1) ma nie więcej niż 40 lat (gdzie wraz z ukończeniem 40 lat, rozpoczyna się bieg terminu (wynoszący rok), w którym to wiek osoby fizycznej będzie wynosił 40 lat. Okres ten upływie wraz z godziną 00.00 w dniu 41 urodzin tej osoby. Tym samym niniejsza data wyznacza termin osiągnięcia wieku 41 lat, a więc wskazania, że dana osoba ma już więcej lat niż 40);
  - 2) jest „kierującym gospodarstwem”, co oznacza, że prowadzi działalność rolniczą w gospodarstwie osobiście, na własny rachunek i we własnym imieniu, ponosi koszty i czerpie korzyści w związku z prowadzeniem tej działalności;
  - 3) posiada co najmniej:
    - a) wykształcenie zasadnicze branżowe, średnie branżowe, średnie lub zasadnicze zawodowe w rozumieniu przepisów prawa oświatowego lub wyższe w rozumieniu przepisów prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, lub

- b) 3-letni staż pracy w rolnictwie, przy czym za staż pracy w rolnictwie uznaje się okres, liczony do dnia złożenia wniosku o udzielenie gwarancji w ramach FGR Plus, w którym wnioskodawca:
- podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie jako rolnik lub domownik lub ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności rolniczej w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej lub państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu EFTA lub
  - był zatrudniony w gospodarstwie rolnym na podstawie umowy o pracę, na stanowisku związanym z prowadzeniem produkcji rolnej.
4. Spełnienie wymogu, o którym mowa w ust. 3 pkt 2, podlega weryfikacji na podstawie dokumentów takich jak:
- 1) uzyskania wpisu do ewidencji producentów rolnych, lub
  - 2) zgłoszenia zwierząt gospodarskich do komputerowej bazy danych prowadzonej przez ARiMR, lub
  - 3) posiadania dochodów z tytułu płatności bezpośrednich lub wystąpienie o nie, lub
  - 4) wystąpienia o pomoc finansową dla rolników w ramach programów UE lub pomocy krajowej, lub
  - 5) uzyskiwania przychodu wnioskodawcy z działalności rolniczej w wysokości co najmniej 1/3 całego przychodu w gospodarstwie za rok poprzedzający rok, w którym złożono wniosek o udzielenie gwarancji w ramach FGR Plus, lub
  - 6) prowadzenia działu specjalnego produkcji rolnej, lub
  - 7) wskazania działalności rolniczej jako głównej w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEiDG), lub
  - 8) wykonywania działalności rolniczej jako głównej działalności gospodarczej wg dokumentów z KRS lub REGON.
5. W przypadku, gdy gospodarstwo jest przedmiotem małżeńskiej wspólności majątkowej, warunek, o którym mowa w ust. 3 pkt 2, uznaje się za spełniony przez każdego ze współmałżonków, na podstawie:
- 1) uzyskania wpisu do ewidencji producentów rolnych, o którym mowa w ust. 4 pkt 1, z którego wynika fakt prowadzenia gospodarstwa przez oboje małżonków;
  - 2) dokumentów, o których mowa w ust. 4 pkt 2-8.

6. Spełnienie wymogu, o którym mowa w ust. 3 pkt 3 lit. a, określa się na podstawie przedłożonych dokumentów w banku kredytującym, w tym poprzez przedstawienie świadectwa ukończenia szkoły.
7. Wnioskodawca prowadzący gospodarstwo rolne produkujące trzodę chlewną (świnie), składając wniosek o kredyt z gwarancją FGR Plus, musi wykazać, że jest rzeczywistym producentem trzody chlewnej poprzez potwierdzenie zgłoszenia zwierząt gospodarskich do systemu identyfikacji i rejestracji zwierząt (IRZ), który prowadzi ARiMR.
8. W przypadku rolnika będącego osobą prawną albo spółką osobową w rozumieniu KSH, oprócz spełnienia warunków określonych w niniejszych wytycznych szczegółowych, wymagane jest, aby rolnik był wpisany do rejestru przedsiębiorców w KRS na dzień złożenia wniosku o kredyt z gwarancją FGR Plus.
9. W przypadku rolnika będącego współnikiem spółki cywilnej wniosek o kredyt objęty gwarancją FGR Plus może zostać złożony przez spółkę, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:
  - 1) spółce został nadany numer EP (numer identyfikacyjny nadany w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatność);
  - 2) gospodarstwo, w którym będzie realizowana inwestycja, stanowi wkład wniesiony do tej spółki, a działalność rolnicza jest prowadzona w ramach umowy tej spółki;
  - 3) każdy ze współników będący osobą prawną albo spółką osobową w rozumieniu KSH, spełnia wymogi właściwe dla podmiotów zarejestrowanych w KRS.

V.3. Zakres wsparcia na poziomie ostatecznego odbiorcy (kredytobiorcy)

1. Instrumentem pomocy finansowej jest gwarancja wraz z dotacją na spłatę odsetek, zgodnie z następującymi zasadami:
  - 1) młody rolnik – gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty, przy czym maksymalna wartość gwarancji wynosi 5 mln zł oraz 100% dotacji na spłatę odsetek przez okres 2 lat (preferencyjne warunki wsparcia dla młodych rolników mogą być rozszerzone tylko na współmałżonka rolnika);

- 2) gospodarstwo rolne produkujące trzodę chlewną (świnie) – gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty oraz dotacja na spłatę odsetek przez pierwsze 4 lata: przez pierwsze 2 lata – 100% dotacji na spłatę odsetek, przez kolejne 2 lata – 50% dotacji na spłatę odsetek, w przypadku inwestycji dotyczących zwiększenia i utrzymania pogłowia loch wraz z produkcją prosiąt i warchlaków pochodzących od loch utrzymywanych w gospodarstwie, w tym również utrzymywanych w cyklu zamkniętym, przy czym maksymalna wartość gwarancji wynosi:
    - a) 10 mln zł – w przypadku spółdzielni, w tym spółdzielni rolników oraz organizacji producentów i ich zrzeszeń, grupy producentów rolnych i ich związków, produkujących trzodę chlewną (świnie),
    - b) 9 mln zł – w przypadku pozostałych gospodarstw produkujących trzodę chlewną (świnie);
  - 3) pozostałe gospodarstwa rolne – gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty, przy czym maksymalna wartość gwarancji wynosi 5 mln zł oraz przez okres 2 lat: 50% dotacji na spłatę odsetek, a w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu – 100% dotacji na spłatę odsetek;
  - 4) spółdzielnie, w tym spółdzielnie rolników oraz organizacje producentów i ich zrzeszenia, grupy producentów rolnych i ich związki, prowadzące gospodarstwo rolne – gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty, przy czym maksymalna wartość gwarancji wynosi 10 mln zł oraz przez okres 2 lat: 50% dotacji na spłatę odsetek, a w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu – 100% dotacji na spłatę odsetek.
2. Dotacja na spłatę odsetek dotyczy kredytów objętych gwarancją FGR Plus.
  3. Intensywność pomocy – do 65 % kosztów kwalifikowalnych operacji.
  4. Udzielenie gwarancji jest bezpłatne.

V.4. Pomoc publiczna

1. Pomoc publiczna udzielana jest na podstawie art. 145 ust. 2 rozporządzenia 2021/2115.
2. Łączne wsparcie liczone oddzielnie dla gwarancji w formie ekwiwalentu dotacji brutto oraz dotacji na spłatę odsetek części dotacyjnej w ramach IF, nie może przekroczyć 65 % kosztów kwalifikowalnych operacji.

V.5. Katalog kosztów kwalifikowalnych

1. Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się:

1) koszty zakupu:

- a) maszyn, urządzeń, wyposażenia do produkcji rolnej, w szczególności sprzętu do uprawy, pielęgnacji, ochrony, nawożenia oraz zbioru roślin, lub urządzeń do przygotowywania, przechowywania, czyszczenia, sortowania, kalibrowania, konfekcjonowania produktów rolnych,
- b) maszyn lub urządzeń do przygotowywania lub składowania pasz; maszyn lub urządzeń do pojenia, zadawania pasz,
- c) urządzeń do pozyskiwania lub przechowywania mleka,
- d) ciągnika rolniczego,
- e) maszyn i urządzeń do poboru, uzdatniania, mierzenia poboru, rozprowadzania wody, w tym służących wytwarzaniu produktów rolnych, żywnościowych jak i nieżywnościowych, przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz sprzedaży bezpośredniej/dostaw bezpośrednich;

2) koszty budowy, przebudowy, remontu budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej oraz do przechowywania, magazynowania, przygotowywania do sprzedaży produktów rolnych wraz z zakupem, montażem instalacji technicznej i wyposażenia;

3) koszty budowy albo zakupu elementów infrastruktury technicznej wpływających na warunki prowadzenia działalności rolniczej, w tym zastosowanie rozwiązań związanych z ochroną środowiska i przeciwdziałaniem zmianom klimatu, w szczególności, np.:

- a) montaż instalacji służących produkcji energii ze źródeł odnawialnych na potrzeby gospodarstwa,
- b) rozwiązań oszczędzających zasoby jak np. woda, energia,
- c) rozwiązań prowadzących do działania w obiegu zamkniętym,
- d) termomodernizacji budynków,
- e) rozwiązania służące niemarnowaniu żywności;

4) koszty zakładania sadów lub plantacji krzewów owocowych;

5) koszty nabycia zwierząt gospodarskich oraz roślin;

6) koszty budowy ujęć wody, w tym studni, zbiorników;

7) koszty zakupu (w tym również ich instalacji) systemów nawadniających;

- 8) koszty zakupu sprzętu komputerowego i oprogramowania służącego wsparciu prowadzonej działalności rolniczej;
  - 9) koszty zakupu i implementacji nowoczesnych, w tym cyfrowych, technologii lub rozwiązań innowacyjnych;
  - 10) koszty wprowadzenia automatyzacji działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie;
  - 11) koszty zakupu maszyn, urządzeń służących do przechowywania, suszenia, magazynowania, przygotowywania produktów rolnych do sprzedaży;
  - 12) koszty opłat za patenty lub licencje;
  - 13) zakup gruntów w celu prowadzenia działalności rolniczej przez ostatecznego odbiorcę wsparcia, na który można przeznaczyć do 10 % wartości kredytu objętego gwarancją FGR Plus (art. 73 ust. 3. lit. c rozporządzenia 2021/2115), z wyjątkiem młodego rolnika, w przypadku którego na zakup gruntów przeznaczyć można do 100 % wartości gruntu z kredytu, przy czym dopuszczalny jest zakup gruntu niezabudowanego jak i z budynkami o przeznaczeniu rolniczym (art. 46 KC i 48 KC);
  - 14) kredyt obrotowy powiązany z kredytem inwestycyjnym do 25 % wartości kredytu inwestycyjnego.
2. Koszty dotyczące realizacji inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu powinny wiązać się z katalogiem działań i kosztów, wymienionych w ust. 1 pkt 1–12.
  3. Koszty określone w ust. 1 pkt 1–13 nie stanowią listy zamkniętej, możliwe jest finansowanie ze środków kredytu innych kosztów, o ile poniesienie ich jest zgodne z podrozdziałem V.1. i nie stanowią one kosztów niekwalifikowalnych, o których mowa w rozdziale IX.

VI. Interwencja I.10.6.2

VI.1. Ogólny zakres wsparcia

Pomoc jest udzielana:

- 1) w przypadku rolnika prowadzącego działalność w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD) - na inwestycje materialne i niematerialne w zakresie przetwarzania lub sprzedaży/zbywania przetworzonych produktów rolnych i nierolnych, z wyłączeniem produktów rybołówstwa i akwakultury;

- 2) w przypadku rolnika prowadzącego działalność gospodarczą (w tym w formie MOL) na inwestycje materialne i niematerialne w zakresie:
  - a) przetwarzania produktów rolnych oraz wytwarzania w wyniku tego procesu produktów rolnych i nierolnych, z wyłączeniem produktów rybołówstwa i akwakultury i ich wprowadzania do obrotu,
  - b) przetwarzania odpadów żywnościowych z produkcji na biokomponenty dla sektora niespożywczego,
  - c) przetwarzania produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych;
- 3) w przypadku MŚP posiadającego gospodarstwo rolne i wykorzystującego własne produkty rolne do przetwarzania, który prowadzi działalność gospodarczą (w tym MOL) - na inwestycje materialne i niematerialne w zakresie:
  - a) przetwarzania produktów rolnych i wytwarzania w wyniku tego procesu produktów rolnych i nierolnych, z wyłączeniem produktów rybołówstwa i akwakultury,
  - b) przetwarzania odpadów żywnościowych z produkcji na biokomponenty dla sektora niespożywczego,
  - c) przetwarzania produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych,
  - d) wprowadzania do obrotu produktów rolnych – wyłącznie w przypadku MŚP posiadających status zorganizowanych form współpracy rolników, takich jak: grupy producentów rolnych i ich związki, spółdzielnie, spółdzielnie rolników, organizacje producentów i ich zrzeszenia, , wprowadzane do obrotu mogą być produkty pochodzące z własnego gospodarstwa.

VI.2. Ostateczny odbiorca pomocy

1. Do uzyskania pomocy kwalifikuje się:
  - 1) rolnik, prowadzący działalność w ramach RHD;
  - 2) rolnik, który prowadzi działalność gospodarczą (w tym w formie MOL);
  - 3) MŚP posiadający gospodarstwo rolne i wykorzystujący własne produkty rolne do przetwarzania i wprowadzania do obrotu (wyłącznie w przypadku opisanym w pkt VI.1. ppkt 3 lit. d), który prowadzi działalność gospodarczą (w tym w formie MOL).

2. Działalność wykonywana przez podmioty, o których mowa w ust. 1, musi być zgodna z załącznikiem nr 2 do niniejszych wytycznych.

VI.3. Zakres wsparcia na poziomie odbiorcy ostatecznego (kredytobiorcy)

1. Wsparcie FGR Plus oznacza objęcie gwarancją do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty, przy czym maksymalna wartość gwarancji wynosi 5 mln zł, a w przypadku spółdzielni, w tym spółdzielni rolników, grup producentów rolnych i ich związków oraz organizacji producentów i ich zrzeszeń - 10 mln zł.
2. Odbiorca ostateczny może również skorzystać przez okres 2 lat: z 50% dotacji na spłatę odsetek, a w przypadku, gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu” (zielone inwestycje) – ze 100% dotacji na spłatę odsetek. Wykaz inwestycji spełniających ten warunek jest w załączniku do niniejszych wytycznych.
3. Dotacja na spłatę odsetek dotyczy kredytów objętych gwarancją FGR Plus.
4. Maksymalny pułap intensywności pomocy to 65 % kosztów kwalifikowalnych operacji.
5. Udzielenie gwarancji jest bezpłatne.

VI.4. Pomoc publiczna

1. I.10.6.2 częściowo wykracza poza zakres art. 42 TFUE i podlega ocenie zgodności z zasadami pomocy państwa. Wsparcie udzielane jest w systemie mieszanym.
2. Pomoc publiczna udzielana jest na podstawie art. 145 ust. 2 rozporządzenia 2021/2115.
3. Pomoc może być udzielana także jako pomoc de minimis na podstawie rozporządzenia 2023/2831, zgodnie z przysługującym limitem pomocy de minimis.
4. Łączne wsparcie liczone oddzielnie dla gwarancji w formie ekwiwalentu dotacji brutto oraz dotacji na spłatę odsetek części dotacyjnej w ramach instrumentu finansowego, nie może przekroczyć 65 % kosztów kwalifikowalnych operacji.

VI.5. Katalog kosztów kwalifikowalnych

1. Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się:
  - 1) inwestycje związane z budową, rozbudową, przebudową:

- a) budynków do prowadzenia działalności przetwórczej produktów rolnych,
  - b) budynków do magazynowania, wprowadzania do obrotu lub kontroli laboratoryjnej produktów pochodzących z działalności przetwórczej produktów rolnych,
  - c) budynków i budowli infrastruktury technicznej,
  - d) pomieszczeń higieniczno-sanitarnych,
  - e) pomieszczeń administracyjnych stanowiących integralną część obiektów, służących działalności objętej wsparciem, przy czym na inwestycje dotyczące pomieszczeń administracyjnych nie można przeznaczyć więcej niż 10% wartości kredytu objętego gwarancją FGR Plus;
- 2) koszty zakupu:
- a) maszyn lub urządzeń do:
    - magazynowania, przechowywania lub przygotowania produktów rolnych do przetwarzania lub sprzedaży/zbywania,
    - przetwarzania produktów rolnych,
    - magazynowania produktów pochodzących z działalności przetwórczej produktów rolnych lub półproduktów oraz przygotowania ich do sprzedaży,
  - b) aparatury pomiarowej, kontrolnej oraz sprzętu do sterowania procesem produkcji lub magazynowania,
  - c) oprogramowania służącego do zarządzania przedsiębiorstwem lub sterowania procesem produkcji, lub magazynowania produktów rolnych;
- 3) koszty wdrażania systemów zarządzania jakością;
- 4) koszty opłat za patenty i licencje;
- 5) koszty transportu do miejsca realizacji operacji materiałów służących realizacji operacji oraz maszyn i urządzeń objętych operacją;
- 6) koszty w zakresie wprowadzania do obrotu produktów rolnych – wyłącznie w przypadku MŚP posiadających status zorganizowanej formy współpracy rolników takiej jak: grupy producentów rolnych i ich związki, spółdzielnie, spółdzielnie rolników, organizacje producentów i ich zrzeszenia. Wprowadzane do obrotu mogą być produkty pochodzące z przetwórstwa produktów własnego gospodarstwa;
- 7) kredyt obrotowy powiązany z kredytem inwestycyjnym do 25 % wartości kredytu inwestycyjnego.

2. Koszty dotyczące realizacji inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu” powinny się wiązać z katalogiem działań i kosztów, wymienionych w ust. 1 pkt 1 – 6.
3. Koszty określone w ust. 1 pkt 1– 6 nie stanowią listy zamkniętej, możliwe jest finansowanie ze środków kredytu innych kosztów, o ile poniesienie ich jest zgodne z podrozdziałem VI.1. i nie stanowią one kosztów niekwalifikowalnych, o których mowa w rozdziale IX.

VII. Interwencja I.10.7.2.

VII.1. Ogólny zakres wsparcia

Pomoc jest udzielana:

- 1) podmiotowi prowadzącemu działalność jako MŚP, na inwestycje materialne i niematerialne dotyczące:
  - a) przetwarzania produktów rolnych i wytwarzania w wyniku tego procesu produktów rolnych oraz nierolnych, z wyłączeniem produktów rybołówstwa i akwakultury,
  - b) przetwarzania odpadów żywnościowych na biokomponenty dla sektora niespożywczego,
  - c) przetwarzania produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych,
  - d) wytwarzania gotowej paszy wolnej od organizmów genetycznie zmodyfikowanych (bez-GMO) w oparciu o rośliny białkowe,
  - e) wprowadzania do obrotu produktów rolnych – wyłącznie w przypadku zorganizowanej formy współpracy rolników takiej jak: grupy producentów rolnych i ich związki, spółdzielnie, spółdzielnie rolników, organizacje producentów i ich zrzeszenia;
- 2) w przypadku dużego przedsiębiorcy na inwestycje materialne i niematerialne dotyczące wyłącznie:
  - a) przetwarzania odpadów żywnościowych na biokomponenty dla sektora niespożywczego,
  - b) przetwarzania produktów ubocznych powstałych przy wytwarzaniu produktów rolnych i nierolnych,

- c) inwestycji w zakresie wytwarzania gotowej paszy wolnej od organizmów genetycznie zmodyfikowanych (bez-GMO) w oparciu o rośliny białkowe.

VII.2. Ostateczny odbiorca pomocy

1. Do uzyskania pomocy kwalifikuje się:
  - 1) podmiot prowadzący zarejestrowaną działalność jako MŚP;
  - 2) duży przedsiębiorca.
2. Działalność wykonywana przez podmioty, o których mowa w ust. 1, musi być zgodna z załącznikiem nr 3 do niniejszych wytycznych.

VII.3. Zakres wsparcia na poziomie odbiorcy ostatecznego (kredytobiorcy)

1. Wsparcie FGR Plus oznacza objęcie gwarancją do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty, przy czym maksymalna wartość gwarancji wynosi 5 mln zł, a w przypadku grup producentów rolnych i ich związków, spółdzielni, w tym spółdzielni rolników, organizacji producentów i ich zrzeszeń, oraz dużych przedsiębiorstw - 10 mln zł.
2. Odbiorca ostateczny może również skorzystać przez okres 2 lat: z 50% dotacji na spłatę odsetek, a w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu” (zielone inwestycje) – ze 100% dotacji na spłatę odsetek. Wykaz inwestycji spełniających ten warunek jest w załączniku do niniejszych wytycznych.
3. Dotacja na spłatę odsetek nie przysługuje dużemu przedsiębiorcy.
4. Dotacja na spłatę odsetek dotyczy kredytów objętych gwarancją FGR Plus.
5. Maksymalny pułap intensywności pomocy to 65 % kosztów kwalifikowalnych operacji.
6. Udzielenie gwarancji jest bezpłatne.

VII.4. Pomoc publiczna

1. I.10.7.2 leży poza zakresem art. 42 TFUE i podlega ocenie zgodności z zasadami pomocy państwa. Wsparcie udzielane jest w systemie mieszanym.
2. Pomoc publiczna udzielana jest na podstawie art. 145 ust. 2 rozporządzenia 2021/2115.

3. Pomoc może być udzielana także jako pomoc de minimis na podstawie rozporządzenia 2023/2831, zgodnie z przysługującym limitem pomocy de minimis.
4. Wsparcie liczone dla gwarancji w formie ekwiwalentu dotacji brutto oraz dotacji na spłatę odsetek części dotacyjnej w ramach instrumentu finansowego, łącznie nie może przekroczyć 65 % kosztów kwalifikowalnych operacji.

VII.5. Katalog kosztów kwalifikowalnych

1. Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się:
  - 1) inwestycje związane z budową, rozbudową, przebudową:
    - a) budynków do prowadzenia działalności przetwórczej produktów rolnych,
    - b) budynków do magazynowania, wprowadzania do obrotu lub kontroli laboratoryjnej produktów pochodzących z działalności przetwórczej produktów rolnych,
    - c) budynków i budowli infrastruktury technicznej,
    - d) pomieszczeń higieniczno-sanitarnych,
    - e) pomieszczeń administracyjnych stanowiących integralną część obiektów, służących działalności objętej wsparciem, przy czym na inwestycje dotyczące pomieszczeń administracyjnych nie można przeznaczyć więcej niż 10% wartości kredytu objętego gwarancją FGR Plus;
  - 2) koszty zakupu:
    - a) maszyn lub urządzeń do:
      - magazynowania, przechowywania lub przygotowania produktów rolnych do przetwarzania lub sprzedaży/zbywania;
      - przetwarzania produktów rolnych;
      - magazynowania produktów rolnych lub półproduktów oraz przygotowania ich do sprzedaży,
    - b) aparatury pomiarowej, kontrolnej oraz sprzętu do sterowania procesem produkcji lub magazynowania,
    - c) oprogramowania służącego do zarządzania przedsiębiorstwem lub sterowania procesem produkcji, lub magazynowania,
    - d) specjalistycznych środków transportu wewnętrznego i zewnętrznego przeznaczonych do transportu surowców i towarów takie jak: wózki widłowe, samochody: cysterny, silosy, chłodnie, izotermy, do przewozu zwierząt;
  - 3) koszty wdrażania systemów zarządzania jakością;

- 4) koszty opłat za patenty i licencje;
  - 5) koszty transportu do miejsca realizacji operacji materiałów służących realizacji operacji oraz maszyn i urządzeń objętych operacją;
  - 6) koszty w zakresie wprowadzania do obrotu produktów rolnych wyłącznie w przypadku MŚP posiadających status zorganizowanej formy współpracy rolników takiej jak: grupy producentów rolnych i ich związki, spółdzielnie, spółdzielnie rolników, organizacje producentów i ich zrzeszenia;
  - 7) inwestycje w zakresie wytwarzania gotowej paszy wolnej od organizmów genetycznie zmodyfikowanych (bez-GMO) w oparciu o rośliny białkowe;
  - 8) kredyt obrotowy powiązany z kredytem inwestycyjnym do 25 % wartości kredytu inwestycyjnego.
2. Koszty dotyczące realizacji inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub realizacji celów Strategii „Od pola do stołu” powinny się wiązać z katalogiem działań i kosztów, wymienionych w ust. 1 pkt 1–7.
  3. Koszty określone w ust. 1 pkt 1–7 nie stanowią listy zamkniętej, możliwe jest finansowanie ze środków kredytu innych kosztów, o ile poniesienie ich jest zgodne z podrozdziałem VII.1. i nie stanowią one kosztów niekwalifikowalnych, o których mowa w rozdziale IX.

VIII. Interwencja I.10.9.

VIII.1. Ogólny zakres wsparcia

1. Do wsparcia kwalifikują się inwestycje materialne i niematerialne, związane z działalnością gospodarczą w zakresie świadczenia usług rolniczych i leśnych.
2. Celem I.10.9. jest wdrażanie nowych modeli biznesu i organizacji rynku na obszarach wiejskich, jak również wzrost poziomu przedsiębiorczości rolniczej poprzez wsparcie inwestycyjne podmiotów świadczących usługi na rzecz rolnictwa lub leśnictwa, w tym również przez ochronę zasobów naturalnych oraz klimatu również z wykorzystaniem innowacji i rozwiązań cyfrowych.

VIII.2. Ostateczny odbiorca pomocy

Do uzyskania pomocy kwalifikuje się osoba fizyczna/prawna/jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej/spółka wodna, prowadząca działalność gospodarczą jako MŚP:

- 1) wspomagającą produkcję roślinną, lub wspomagającą chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, lub następującą po zbiorach;
- 2) w ramach świadczenia usług leśnych;
- 3) z wykorzystaniem technologii cyfrowych (Rolnictwo 4.0) lub w zakresie zabezpieczenia/utrzymania urządzeń wodnych dla spółek wodnych lub związków spółek wodnych w rozumieniu ustawy prawo wodne;
- 4) w ramach mycia i dezynfekcji budynków inwentarskich, hal produkcyjnych oraz urządzeń, maszyn i pojazdów rolniczych i leśnych.

VIII.3. Zakres wsparcia na poziomie ostatecznego odbiorcy (kredytobiorcy)

1. Wsparcie FGR Plus oznacza objęcie gwarancją do 80% kwoty kapitału kredytu pozostającego do spłaty, przy czym maksymalna wartość gwarancji wynosi 5 mln zł.
2. Odbiorca ostateczny może również skorzystać przez okres 2 lat: z 50% dotacji na spłatę odsetek, a w przypadku gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu (zielone inwestycje) – ze 100% dotacji na spłatę odsetek. Wykaz inwestycji spełniających ten warunek jest w załączniku do niniejszych wytycznych.
3. Dotacja na spłatę odsetek dotyczy kredytów objętych gwarancją FGR Plus.
4. Maksymalny pułap intensywności pomocy to 65 % kosztów kwalifikowalnych operacji.
5. Udzielenie gwarancji jest bezpłatne.

VIII.4. Pomoc publiczna

1. Pomoc jest udzielana jako pomoc de minimis na podstawie rozporządzenia 2023/2831, zgodnie z przysługującym limitem pomocy de minimis.
2. Pomoc przysługuje do wysokości pułapu pomocy de minimis, przy jednoczesnym nieprzekroczeniu 65 % kosztów kwalifikowalnych przedsięwzięcia.

VIII.5. Katalog kosztów kwalifikowalnych

1. Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się:

- 1) zakup wyposażenia, sprzętu, maszyn, urządzeń i związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą w zakresie usług rolniczych i leśnych, w szczególności:
  - a) w celu świadczenia usług związanych z rolnictwem wspomagających produkcję roślinną, lub wspomagających chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, lub następujących po zbiorach,
  - b) w celu świadczenia usług związanych z rolnictwem w zakresie wykorzystania technologii cyfrowych (Rolnictwo 4.0), w tym:
    - zakupu stacji bazowych służących do przesyłu danych, sensorów, czujników do pomiaru wilgotności gleby, zasolenia gleby, temperatury, jakości powietrza, urządzeń sterujących, pedometrów i akcelerometrów, dronów do inspekcji infrastruktury (np. ogrodzeń, zadaszeń, wodopojów), stacji meteo,
    - zakupu niezbędnego sprzętu komputerowego,
    - zakupu gotowych rozwiązań wspomagających technologie cyfrowe w ramach operacji, takich jak: aplikacje, chmury obliczeniowe, przestrzenie dyskowe,
  - c) w celu świadczenia usług związanych z rolnictwem w zakresie zabezpieczenia/utrzymania urządzeń wodnych (koszty zakupu nowych maszyn wielozadaniowych do regeneracyjnego kształtowania cieków wodnych i obszarów wodno-błotnych, maszyn do układania drenażu, maszyn do kopania stawów oraz zbiorników),
  - d) w celu świadczenia usług związanych z rolnictwem i leśnictwem w zakresie mycia i dezynfekcji budynków inwentarskich, hal do produkcji rolniczej oraz urządzeń, maszyn i pojazdów rolniczych i leśnych,
  - e) w celu świadczenie usług związanych z leśnictwem w zakresie przygotowania gleby pod zalesienia i zalesień, pielęgnacji upraw leśnych, ochrony lasu, przycinania lub zrębkowania oraz maszyn służących pozyskiwania i zbioru biomasy leśnej na cele energetyczne,
  - f) w celu świadczenia usług polegających na zbiorze i przetwarzaniu masy pochodzenia rolniczego na cele energetyczne;
- 2) koszt zakupu ciągnika rolniczego i leśnego w celu świadczenia usług związanych z rolnictwem lub w zakresie świadczenia usług leśnych;
- 3) kredyt obrotowy powiązany z kredytem inwestycyjnym do 25 % wartości kredytu inwestycyjnego.

2. Koszty dotyczące realizacji inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu powinny się wiązać z katalogiem działań i kosztów, wymienionych w ust. 1 pkt 1–2.
3. Koszty określone w ust. 1 pkt 1–2 nie stanowią listy zamkniętej, możliwe jest finansowanie ze środków kredytu innych kosztów, o ile poniesienie ich jest zgodne z podrozdziałem VIII.1. i nie stanowią one kosztów niekwalifikowalnych, o których mowa w rozdziale IX.

IX. Koszty niekwalifikowalne

Do kosztów niekwalifikowalnych w ramach instrumentów finansowych zalicza się:

- 1) koszty bieżące prowadzenia działalności, z wyłączeniem kosztów finansowanych kredytem obrotowym powiązanych z kredytem inwestycyjnym z gwarancją FGR Plus;
- 2) koszty poniesione przed dniem, w którym został złożony wniosek o udzielenie gwarancji;
- 3) koszty leasingu;
- 4) zakup, budowa lub modernizacja budynków lub pomieszczeń mieszkalnych, socjalnych lub innych niezwiązanych z działalnością rolniczą lub niewykorzystywanych w zakresie przechowywania, przetwarzania i zbywania przetworzonych produktów rolno - spożywczych, np. jadalnie, pralnie, miejsca odpoczynku, miejsca ogrzewania się;
- 5) zakup udziałów/akcji w podmiotach gospodarczych (inwestycje kapitałowe);
- 6) zakup używanych maszyn, urządzeń, starszych niż 5 lat od roku produkcji;
- 7) zakup gruntu powyżej 10% wartości kwoty kredytu objętego FGR Plus, z zastrzeżeniem podrozdziału V.5 ust. 1 pkt 13;
- 8) wynagrodzenia pracowników;
- 9) zakup samochodów osobowych;
- 10) odsetki od zadłużenia, z wyjątkiem dotacji udzielonych w formie dotacji na spłatę odsetek w ramach FGR Plus;
- 11) refinansowanie zaciągniętych zobowiązań;
- 12) koszty przetwarzania lub sprzedaży/zbywania produktów rybołówstwa i akwakultury.

X. Kwalifikowalność VAT

1. Podatek VAT jest kwalifikowalny w odniesieniu do inwestycji dokonywanych przez ostatecznych odbiorców wsparcia FGR Plus, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Gdy inwestycje wspierane są z instrumentów finansowych w połączeniu ze wsparciem w formie dotacji, VAT nie kwalifikuje się do części kosztów inwestycji, która odpowiada wsparciu z FGR Plus w formie dotacji, chyba że VAT z tytułu kosztów inwestycji nie podlega zwrotowi na mocy krajowych przepisów dotyczących VAT lub gdy część kosztów inwestycji odpowiadająca wsparciu z FGR Plus w formie dotacji wynosi mniej niż 5 mln euro (z VAT).
3. W przypadku FGR Plus udzielana jest dotacja na spłatę odsetek, która nie stanowi kosztów inwestycji. W związku z tym, VAT jest kosztem kwalifikowalnym.

XI. Podwójne finansowanie

1. Niedozwolone jest podwójne finansowanie wydatków.
2. Podwójne finansowanie oznacza w szczególności:
  - 1) więcej niż jednokrotne przedstawienie do rozliczenia tego samego wydatku albo tej samej części wydatku ze środków UE w jakiegokolwiek formie (w szczególności dotacji, pożyczki, gwarancji/poręczenia);
  - 2) rozliczenie zakupu używanego środka trwałego, który był uprzednio współfinansowany z udziałem środków UE;
  - 3) rozliczenie kosztów amortyzacji środka trwałego uprzednio zakupionego z udziałem środków UE;
  - 4) uzyskanie pomocy publicznej w kwocie przekraczającej wartość kosztów kwalifikowalnych operacji.

XII. Łączenie dotacji z instrumentem finansowym w jednym projekcie

1. IF mogą być łączone ze wsparciem PS WPR w formie dotacji w ramach pojedynczej operacji, w ramach jednej umowy o finansowaniu, w przypadku gdy obie różne od siebie formy wsparcia są oferowane przez podmiot wdrażający IF.
2. Wykluczona jest sytuacja, w której w przypadku połączenia IF z pomocą dotacyjną w ramach jednego projektu, wsparcia z IF będzie udzielał podmiot wdrażający IF,

a pomocy dotacyjnej - ARiMR. Wsparcie w obydwu formach musi być wdrażane przez podmiot wdrażający IF.

3. Wsparcie może obejmować także ten sam przedmiot wydatku pod warunkiem, że suma wszystkich połączonych form wsparcia nie przekracza całkowitej kwoty tego wydatku oraz nie przekracza intensywności pomocy.
4. Dotacje nie mogą być wykorzystywane do refundacji wsparcia otrzymanego z IF. IF nie mogą być wykorzystywane do prefinansowania dotacji.
5. W przypadku łączenia dotacji z IF w jednej operacji, dla każdej formy wsparcia prowadzi się oddzielną ewidencję.

XIII. Kontrola instrumentów finansowych

XIII.1. Kontrola realizowana przez Instytucję Zarządzającą

1. Kontrola IZ jest realizowana w oparciu o art. 107 ust. 7 ustawy PS WPR w powiązaniu z art. 103 i 104 ustawy PS WPR.
2. Kontrola IZ odbywa się w trybie kontroli na miejscu i wymaga przygotowania programu kontroli, który zawiera w szczególności:
  - 1) podstawę prawną kontroli;
  - 2) wskazanie jednostki kontrolowanej;
  - 3) zakres i cel kontroli;
  - 4) termin przeprowadzenia kontroli;
  - 5) opis organizacji i harmonogramu kontroli;
  - 6) skład zespołu kontrolującego.
3. Kontrolę IZ planuje się w rocznym Planie kontroli MRiRW.
4. Kontrolujący, zgodnie z ustawą PS WPR, biorąc pod uwagę specyfikę IF, mają prawo do:
  - 1) żądania pisemnych lub ustnych informacji związanych z przedmiotem kontroli na miejscu;
  - 2) wglądu do dokumentów związanych z przedmiotem kontroli na miejscu, sporządzania z nich odpisów, wyciągów lub kopii oraz zabezpieczenia tych dokumentów;
  - 3) żądania okazywania i udostępniania danych informatycznych.
5. Z czynności kontrolnych w ramach kontroli na miejscu w zakresie IF sporządza się raport, który przesyła się podmiotowi kontrolowanemu zgodnie z art. 104 ust. 1 ustawy PS WPR.

XIII.2. Kontrola realizowana przez ARiMR

1. ARiMR przeprowadza kontrolę dotyczącą IF na poziomie podmiotu wdrażającego FGR Plus.
2. Czynności kontrolne są przeprowadzane zgodnie z art. 107 ust. 5 pkt 1 i ust. 6 ustawy PS WPR.
3. Kontrola ma na celu sprawdzenie, czy realizacja operacji jest zgodna z obowiązującymi przepisami prawa lub czy zostały spełnione warunki przyznania lub wypłaty pomocy, lub czy są realizowane lub zostały zrealizowane zobowiązania związane z przyznaną pomocą.
4. Kontrole przeprowadzane są zgodnie z harmonogramem kontroli.
5. ARiMR dokonuje wyboru próby do kontroli zgodnie ze swoimi procedurami.
6. Minimalny zakres kontroli obejmuje: prawidłowość realizacji Umowy, weryfikację wydatków, kontrolę dokumentów potwierdzających zachowanie ścieżki audytu.
7. Kontrolujący, zgodnie z ustawą PS WPR biorąc pod uwagę specyfikę IF, mają prawo do:
  - 1) żądania pisemnych lub ustnych informacji związanych z przedmiotem kontroli na miejscu;
  - 2) wglądu do dokumentów związanych z przedmiotem kontroli na miejscu, sporządzania z nich odpisów, wyciągów lub kopii oraz zabezpieczenia tych dokumentów;
  - 3) żądania okazywania i udostępniania danych informatycznych.
8. Program kontroli zawiera w szczególności:
  - 1) podstawę prawną kontroli;
  - 2) wskazanie jednostki kontrolowanej;
  - 3) zakres i cel kontroli;
  - 4) termin przeprowadzenia kontroli;
  - 5) opis organizacji i harmonogramu kontroli;
  - 6) skład zespołu kontrolującego.
9. Z czynności kontrolnych w ramach kontroli na miejscu sporządza się raport, który przesyła się podmiotowi kontrolowanemu.
10. Wyniki kontroli, w tym zalecenia pokontrolne, przekazywane są do wiadomości IZ.

XIV. Monitorowanie i sprawozdawczość w zakresie realizacji i ewaluacji instrumentów finansowych PS WPR

XIV.1. Dane sprawozdawcze

1. Roczne sprawozdania w zakresie realizacji i ewaluacji IF PS WPR, są przygotowywane w oparciu o Wytyczne w zakresie przygotowania i przesłania Komisji Europejskiej rocznego sprawozdania z realizacji celów oraz danych na potrzeby monitorowania.
2. Szczegółowy zakres danych określa się we wzorze formularza sprawozdania rocznego będącego załącznikiem do Umowy.

XIV.2. Dane monitoringowe

1. Celem gromadzenia danych jest monitorowanie bieżącego stanu wdrażania IF w ramach FGR Plus, a także dostarczanie informacji na potrzeby monitorowania i ewaluacji monitorowania realizacji i ewaluacji PS WPR.
2. Dane monitoringowe oznaczają zbiór danych przekazywanych przez beneficjenta do ARiMR.
3. Beneficjent zobowiązany jest do przekazania ARiMR:
  - 1) sprawozdania rocznego za każdy rok realizacji FGR Plus w terminie do 31 października roku budżetowego następującego po roku budżetowym, którego dotyczy sprawozdanie, na formularzu stanowiącym załącznik nr 4 do Umowy. Rok budżetowy N rozpoczyna się 16 października roku N-1 i kończy się 15 października roku N;
  - 2) sprawozdań bieżących za dany miesiąc oraz narastająco od pierwszego sprawozdania bieżącego do ostatniego tego sprawozdania tworzących jedną całość:
    - a) za każdy miesiąc kalendarzowy w okresie realizacji FGR Plus z wyjątkiem października,
    - b) za okresy 1–15 października i 16–31 października każdego roku w okresie realizacji FGR Plus.
4. Wzory dokumentów wymienionych w ust. 3. stanowią załączniki do Umowy.
5. W trakcie realizacji FGR Plus oraz do końca 2030 r. podmiot wdrażający IF współpracuje z podmiotami upoważnionymi przez IZ i innymi uprawnionymi podmiotami do przeprowadzania ewaluacji instrumentu finansowego FGR Plus, w

szczegółności z ewaluatorami zewnętrznymi, prowadzącymi badania, którym przekazuje wszelkie informacje dotyczące FGR Plus we wskazanym zakresie. Beneficjent zobowiązany jest do pozyskania informacji, o których mowa w art. 131 rozporządzenia 2021/2115, w tym danych osobowych, od ostatecznych odbiorców i ich udostępniania IZ, ARiMR oraz podmiotowi wykonującemu ewaluację, o których mowa w art. 140 rozporządzenia 2021/2115.

XV. Obowiązki podmiotu wdrażającego IF w zakresie informacji i promocji

1. Potwierdzeniem otrzymania pomocy z FGR Plus w ramach PS WPR jest oznaczenie w widoczny sposób przedsięwzięcia odpowiednimi symbolami potwierdzającymi, że jest ono finansowane lub współfinansowane przez Unię Europejską.
2. Podmiot wdrażający IF zapewnia, aby Banki Kredytujące informowały ostatecznych odbiorców o źródle finansowania gwarancji FGR Plus i dotacji na spłatę odsetek, a także o obowiązkach dotyczących umieszczania informacji o uzyskanym wsparciu z instrumentu finansowego FGR Plus zgodnie z pkt 2 załącznika III do rozporządzenia 2022/129, określonych szczegółowo w Strategii komunikacji Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 oraz Księdze wizualizacji logo Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.
3. Działania informacyjne i promocyjne realizowane przez podmiot wdrażający IF, w tym upubliczniane dokumenty, są oznaczone przy pomocy następujących elementów:
  - 1) znak (symbol) UE z umieszczonym obok zdaniem „Finansowane przez Unię Europejską” lub „Dofinansowane przez Unię Europejską”;
  - 2) logo PS WPR.
4. Księga Wizualizacji dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/ksiega-wizualizacji>.
5. Strategia komunikacji Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-komunikacji>.
6. Zgodnie z załącznikiem III pkt 2 lit. a i b rozporządzenia 2022/129 podmiot wdrażający IF:

- 1) umieszcza na oficjalnej stronie internetowej lub na oficjalnych stronach mediów społecznościowych, krótki opis operacji, w tym jej cele i rezultaty, z podkreśleniem faktu otrzymania wsparcia finansowego z UE;
  - 2) umieszcza w widoczny sposób informację o fakcie otrzymania wsparcia z UE w dokumentach i materiałach związanych z komunikacją, dotyczących wdrażania operacji, przeznaczonych dla odbiorców ostatecznych, poprzez umieszczenie wymaganych symboli. Wskazane oznaczenia muszą się znaleźć na dokumentach związanych z wdrażaniem wsparcia z FGR Plus, w szczególności na umowie kredytowej z odbiorcą ostatecznym.
7. W przypadku niewywiązania się z obowiązków określonych w ust. 6, podmiot wdrażający IF jest wzywany do podjęcia działań zaradczych w terminie i na warunkach określonych w wezwaniu. W przypadku braku wykonania działań zaradczych, o których mowa w wezwaniu, IZ pomniejsza wartość wkładu finansowego o wartość nie większą niż 1% zgodnie z podrozdziałem IX.1 ust. 2 pkt 4 Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027.
  8. Podmiot wdrażający IF, za pośrednictwem banków kredytujących, zobowiązuje odbiorców ostatecznych do stosowania właściwych oznaczeń potwierdzających w widoczny sposób fakt otrzymania wsparcia operacji ze środków EFRROW.
  9. W przypadku operacji, wspieranych w formie instrumentów finansowych, których całkowity koszt przekracza 100 tys. euro¹ należy umieścić w miejscu dobrze widocznym dla społeczeństwa, co najmniej jeden plakat o wymiarze minimum A3 lub podobnej wielkości elektroniczny wyświetlacz, na których znajdują się informacje o operacji, z podkreśleniem faktu otrzymania wsparcia z EFRROW oraz logotypy przewidziane w Księdze wizualizacji IZ lub należy zapewnić tę informację w miarę możliwości w inny sposób, np. na stronie internetowej, firmowym profilu w mediach społecznościowych.
  10. W przypadku operacji polegających na finansowaniu działań w zakresie infrastruktury lub prac budowlanych, dla których całkowite wydatki publiczne lub całkowity koszt w przypadku wsparcia w formie instrumentów finansowych,

---

¹ Zgodnie z kursem wymiany złotego na euro, wyznaczony przez Europejski Bank Centralny, obowiązujący w przedostatnim dniu roboczym miesiąca poprzedzającego dzień zawarcia umowy kredytowej.

przekracza 500 tys. euro², należy umieścić trwałą tablicę lub billboard w sposób wyraźnie widoczny dla społeczeństwa, przedstawiających symbol UE zgodnie z parametrami technicznymi określonymi w załączniku II i symbole opisane w Księdze wizualizacji IZ, natychmiast po rozpoczęciu fizycznej realizacji operacji lub zainstalowaniu zakupionego sprzętu.

---

² Zgodnie z kursem wymiany złotego na euro, wyznaczony przez Europejski Bank Centralny, obowiązujący w przedostatnim dniu roboczym miesiąca poprzedzającego dzień zawarcia umowy kredytowej

Załącznik nr 1

Wykaz rodzajów inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu lub zgodnych ze Strategią „Od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego

Wskazany rodzaj inwestycji, przewidziany w ramach danej interwencji, może mieć zastosowanie również w przypadku pozostałych interwencji jako potwierdzenie proklimatycznego, prośrodowiskowego lub zgodnego ze Strategią "Od pola do stołu" charakteru danego projektu inwestycyjnego. Cechy inwestycji lub wydatku muszą potwierdzać proklimatyczny lub prośrodowiskowy charakter w rozumieniu niniejszego załącznika. Zasada ta ma zastosowanie do interwencji uregulowanych w niniejszym dokumencie.

I. Inwestycje w gospodarstwach oraz usługi na rzecz rolnictwa

1. Katalog dotyczy I.10.1.2. oraz I.10.9 w zakresie usług na rzecz rolnictwa.
2. Wykaz przykładowych rodzajów inwestycji realizujących cele środowiskowo-klimatyczne PS WPR w ramach inwestycji w gospodarstwach:

Rodzaje inwestycji	Obejmuje, Nie obejmuje	Nazwa środka trwałego	
PRODUKCJA ZWIERZĘCA			
Systemy i urządzenia do zadawania pasz na mokro	Obejmuje: Inwestycja obejmuje cały system lub jego elementy/urządzenia. Na system do zadawania pasz na mokro składają się np. następujące urządzenia: (1) zbiorniki wody i np. serwatki, (2) silosy paszowe z cyklonem do zasysania i podawania suchej paszy do (3) zbiornika z mieszadłem paszy (woda+pasza), (4) pompa podająca płynną paszę poprzez (5) zawory (6) rurociągami do koryt, a oprócz tego (7) waga(-i), (8) sterownik (komputer) itp. stosowany jest przede wszystkim w żywieniu trzody chlewnej (świń). W przypadku pozostałych gatunków zwierząt można, ale raczej nie stosuje się tej technologii.	Maszyny i urządzenia do pojenia i karmienia zwierząt	
	Gat. zwierząt		
	Drób		Tak
	Świnie		Tak
	Zw. futerkowe		Tak
Króliki na mięso	Tak		

	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
Elektroniczne stacje paszowe (automatyczne stacje żywieniowe)	<p>Obejmuje:</p> <p>Elektroniczne stacje paszowe stosowane w indywidualnym żywieniu przede wszystkim bydła i trzody chlewnej (świń). Działanie tych stacji możliwe jest dzięki elektronicznej identyfikacji zwierząt wyposażonych w kolczyki lub transpondery (czipy, mikroczipy) rozpoznawane przez czujnik stacji. W zależności od skali produkcji i jej zaawansowania nie można wykluczyć możliwości zastosowania tego sposobu żywienia takich zwierząt jak: owce, kozy, koniowate, jeleniowate i alpaki.</p>		Maszyny i urządzenia do pojenia i karmienia zwierząt
	Gat. zwierząt		
	Drób	n/d	
	Bydło, świnie	Tak	
	Zw. futerkowe	n/d	
	Króliki na mięso	n/d	
	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
Systemy i urządzenia do automatycznego lub mechanicznego usuwania obornika i gnojowicy z budynków inwentarskich (zgarniacze, przenośniki itp.)	<p>Obejmuje:</p> <p>A. Urządzenia do usuwania obornika i gnojowicy/gnojówki (zgarniacze łańcuchowe, linowe, hydrauliczne i taśmowe (stosowane np. w chowie drobiu w systemie klatkowym) pracujące w trybie automatycznym (programowalnym) lub manualnym (załączane ręcznie).</p> <p>B. Systemy do usuwania nawozów naturalnych z budynków inwentarskich są przede wszystkim stosowane w chowie bydła i trzody chlewnej (świń). W pewnych systemach utrzymania zwierząt mogą być także stosowane w chowie drobiu i zwierząt futerkowych, a także pozostałych zwierząt gospodarskich.</p> <p>Nie obejmuje:</p> <p>a) ciągników i samojezdných miniładowarek, w tym wyposażonych np. w szufłę (spychacz) do zgarniania obornika, b) ładowaczy czołowych z osprzętem, c) samojezdných ładowarek z odpowiednim wyposażeniem.</p>		Maszyny i urządzenia do pielęgnacji zwierząt, usuwania odchodów i utrzymania mikroklimatu w budynkach inwentarskich
	Gat. zwierząt		
	Drób	Tak	
	Bydło, świnie	Tak	
	Zw. futerkowe	Tak	
	Króliki na mięso	Tak	
	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
Roboty do usuwania odchodów z podłóg rusztowych i posadzek	<p>Obejmuje:</p> <p>Roboty do usuwania odchodów z podłóg rusztowych i posadzek (np. w poczekalni, gdzie krowy gromadzą się przed dojem) są przede wszystkim stosowane w systemach utrzymania bydła, rzadziej trzody chlewnej (świń).</p> <p>Nie obejmuje:</p> <p>Nie mają zastosowania w chowie innych gatunków zwierząt gospodarskich.</p>		Maszyny i urządzenia do pielęgnacji zwierząt, usuwania odchodów i utrzymania mikroklimatu w budynkach inwentarskich
	Gat. zwierząt		
	Bydło, świnie	Tak	
Wozy paszowe rozdrabniająco-mieszające z systemem	<p>Obejmuje:</p> <p>Wozy paszowe rozdrabniająco-mieszające sporządzające mieszkankę pasz objętościowych i treściwych mają przede wszystkim zastosowanie w chowie bydła, a ponadto mogą być stosowane w żywieniu np.: owiec, kóz,</p>		Maszyny i urządzenia do pojenia i karmienia zwierząt

ważącym	jeleniowatych i alpak.		
	Gat. zwierząt		
	Drób	n/d	
	Bydło	Tak	
	Świnie	n/d	
	Zw. futerkowe	n/d	
	Króliki na mięso	n/d	
	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
Automatyzacja żywienia bydła paszą TMR ³	Obejmuje: Maszyny i urządzenia do automatyzacji żywienia paszą TMR stosowane są przede wszystkim w chowie bydła. Natomiast nie można wykluczyć ich wykorzystania w żywieniu: owiec, kóz, jeleniowatych i alpak. Natomiast nie mają praktycznego zastosowania w chowie: świń, koniowatych, drobiu i zw. futerkowych.		Urządzenia i systemy wspomagające produkcję zwierzęcą
	Gat. zwierząt		
	Drób	n/d	
	Bydło	Tak	
	Świnie	n/d	
	Zw. futerkowe	n/d	
	Króliki na mięso	n/d	
	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
Zespół urządzeń do zrobotyzowanego zadawania pasz TMR w oborach	Obejmuje: Urządzenia do zrobotyzowanego zadawania paszy TMR stosowane są w chowie bydła. W zależności od stopnia złożoności zespół takich urządzeń składa się z: <u>Wariant 1)</u> mieszalnik stacjonarny, wózek robota rozdającego TMR, szyna do podwieszenia wózka, przenośnik taśmowy, zasobnik na pasze treściwe, silos paszy treściwej. <u>Wariant 2)</u> suwnica z chwytakiem, robot TMR (skrzynia ładunkowa) mieszająco-rozdający, szyna transportowa naziemna, przenośniki ślimakowe do paszy treściwej i dodatków mineralno-witaminowych z silosów oraz zasobników.		Urządzenia i systemy wspomagające produkcję zwierzęcą
	Gat. zwierząt		
	Bydło	Tak	
Robot do podgarniania paszy	Obejmuje: Roboty do podgarniania paszy w korytarzu paszowym są praktycznie wykorzystywane tylko w chowie bydła. Możliwość stosowania w chowie: owiec, kóz, koniowatych, jeleniowatych i alpak. Nie stosuje się w chowie: drobiu, świń i zw. futerkowych.		Maszyny i urządzenia do pojenia i karmienia zwierząt
	Nie obejmuje: Nie stosuje się w chowie: drobiu, świń i zw. futerkowych.		
	Gat. zwierząt		
	Drób	n/d	
	Bydło	Tak	

³ Pasza TMR - to mieszanina pasz objętościowych i treściwych z dodatkiem składników witaminowo-mineralnych.

	Świnie	n/d	
	Zw. futerkowe	n/d	
	Króliki na mięso	n/d	
	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
Pompy, miazdła i miksery gnojowicy do zbiorników zamkniętych			Maszyny i urządzenia do pielęgnacji zwierząt, usuwania odchodów i utrzymania mikroklimatu w budynkach inwentarskich
PRZECHOWYWANIE/MAGAZYNOWANIE NAWOZÓW NATURALNYCH I KISZONEK			
Zamknięte zbiorniki betonowe na gnojowicę			Zbiorniki na gnojowicę
Zamknięte zbiorniki betonowe na gnojówkę			Zbiorniki na gnojówkę
Zamknięte zbiorniki metalowe na gnojowicę			Zbiorniki na gnojowicę
Zamknięte zbiorniki metalowe na gnojówkę			Zbiorniki na gnojówkę
Zamknięte zbiorniki z tworzywa sztucznego na płynne nawozy naturalne	Obejmuje: Są to zbiorniki o sztywnej konstrukcji w kształcie walca, wykonane z tworzyw sztucznych, polietylenu PEHD, polipropylenu lub z żywic zbrojonych włóknem szklanym, umieszczone pod ziemią z przeznaczeniem jako studzienki kanalizacyjne i zbiorniki o pojemności do kilkudziesięciu m ³ .		Urządzenia do przechowywania płynnych nawozów (np. RSM) - zbiorniki z tworzyw sztucznych
Elastyczne zbiorniki z tworzyw sztucznych na płynne nawozy naturalne	Obejmuje: Zbiorniki te mają postać worków z elastycznego tworzywa poliestrowego. Stanowią alternatywne rozwiązanie dla zbiorników betonowych i metalowych w zakresie magazynowania płynnych nawozów naturalnych. Zbiorniki te posiadają wyjście odpowietrzające oraz zawory umożliwiające przyłączenie pompy do ujednorodnienia gnojowicy. Należy je układać powyżej poziomu wód gruntowych, na gruncie oczyszczonym z elementów mogących uszkodzić materiał. Można je z łatwością przemieszczać, cechuje je kilkudziesięcioletnia trwałość dzięki wykonaniu z tworzywa o dużej gęstości w przedziale 900-1500 gr/m²). Ich pojemność wynosi od 100, 200, 500 do kilku tysięcy m³.		Urządzenia do przechowywania płynnych nawozów (np. RSM) - zbiorniki z tworzyw sztucznych
Przykrycie z pływających elementów z tworzyw sztucznych dla zbiorników na gnojowicę	Obejmuje: Powierzchnię gnojówki zgromadzonej w zbiorniku, można przykryć samoukładającymi się elementami z tworzyw sztucznych o kształcie najczęściej heksagonalnym. Nie obejmuje: Inwestycja nie obejmuje przykrycia z folii		Zbiorniki na gnojowicę
Przykrycie z pływających	Obejmuje:		Zbiorniki na gnojówkę

elementów z tworzyw sztucznych dla zbiorników na gnojówkę	Powierzchnię gnojówki (względnie ciekłej frakcji po separacji gnojowicy) zgromadzonej w zbiorniku, można przykryć samoukładającymi się elementami z tworzyw sztucznych o kształcie najczęściej heksagonalnym. Nie obejmuje: Inwestycja nie obejmuje przykrycia z folii.	
Dach z elastycznego tworzywa nad zbiornikiem na gnojowicę		Zbiorniki na gnojowicę
Dach z elastycznego tworzywa nad zbiornikiem na gnojówkę		Zbiorniki na gnojówkę
Stalowy dach dla zbiorników żelbetowych i metalowych na gnojowicę		Zbiorniki na gnojowicę
Stalowy dach dla zbiorników żelbetowych i metalowych na gnojówkę		Zbiorniki na gnojówkę
Płyty obornikowe		Płyty obornikowe
Zadaszenie płyty obornikowej		Płyty obornikowe
Nieprzepuszczalna tkanina techniczna do przykrycia przyzmy obornika/pomiotu	Obejmuje: Jedną z możliwości ograniczenia emisji NH ₃ z przechowywanego obornika jest przykrywanie przyzmy szczelnymi, nieprzezroczystymi tkaninami technicznymi o dużej wytrzymałości, odpornymi na warunki atmosferyczne i uszkodzenia. Stanowią one fizyczną barierę uniemożliwiającą uwalnianie NH ₃ z przyzmy obornika do atmosfery. Tkanina/folia powinna być zabezpieczona przed unoszeniem przez wiatr np. przez obciążenie jej powierzchni. Przykrywanie obornika tkaniną/folią można stosować po zakończeniu formowania przyzmy, jak również w trakcie jej układania. Ten sposób zabezpieczania przyzmy obornika można wykorzystywać zarówno podczas magazynowania nawozu na płytach gnojowych, jak również bezpośrednio na gruncie. Na rynku są dostępne np. grube, zbrojone, wielosezonowe plandeki okryciowe o gramaturze 210-260 g/m ² .	Płyty obornikowe
Składowisko z podłożem denitryfikacyjnym do przechowywania obornika	Obejmuje: Składowisko stanowią wymieszane z glebą trociny umieszczone w wykopie o gł. 40-50 cm. Dno i boki wykopu wyłożone są folią odporną na działanie czynników biologicznych, chemicznych. Może to być geomembrana PEHD (materiał nieprzepuszczalny, wykonany z polietylenu wysokiej gęstości). Folia zabezpiecza wody gruntowe przed przedostaniem się do niej azotanów i innych zanieczyszczeń migrujących z przyzmy obornika. Wykop wypełnia substrat sporządzony z wybranej z niego gleby oraz trocin sosnowych (ewentualnie innego rodzaju trocin) w proporcjach objętościowych składników od 1:1 do 3:7.	Płyty obornikowe
Płyty do	Obejmuje:	Płyty do przechowywania

przechowywani a pasz, silosy przejazdowe	Inwestycja obejmuje: płyty do przechowywania pasz, silosy przejazdowe i komorowe	pasz, silosy przejazdowe	
Separator ślimakowy gnojowicy		Maszyny i urządzenia do pielęgnacji zwierząt, usuwania odchodów i utrzymania mikroklimatu w budynkach inwentarskich	
Systemy do zakwaszania gnojowicy	Obejmuje: Warianty inwestycji: a) System zakwaszania gnojowicy w zbiorniku, b) Połowy system do zakwaszania gnojowicy, c) System zakwaszania gnojowicy w budynku inwentarskim.	Wozy asenizacyjne i aplikatory gnojowicy	
WENTYLACJA, MIKROKLIMAT			
System wentylacji nawiewno-wywiewnej sterowany automatycznie z zastosowaniem filtrów powietrza	Obejmuje: System wentylacji nawiewno-wywiewnej może być stosowany w chowie wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich utrzymywanych w budynkach oraz uprawie roślin.	Urządzenia i systemy wspomagające produkcję zwierzęcą i roślinną	
	Gat. zwierząt		
	Drób		Tak
	Bydło, świnie		Tak
	Zw. futerkowe		Tak
	Króliki na mięso		Tak
Pozostałe gatunki zwierząt	Tak		
Urządzenia do optymalizacji warunków mikroklimatycznych w budynkach inwentarskich	Obejmuje: Podkategoria obejmuje np.: wentylatory sufitowe, szczytowe i recyrkulacyjne (mieszacze powietrza), urządzenia do zamgławiania (zraszania drobno kropłowego) powietrza. System może być stosowany w chowie wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich utrzymywanych w budynkach.	Urządzenia i systemy wspomagające produkcję zwierzęcą	
	Gat. zwierząt		
	Drób		Tak
	Bydło, świnie		Tak
	Zw. futerkowe		Tak
	Króliki na mięso		Tak
Pozostałe gatunki zwierząt	Tak		
Systemy oczyszczania powietrza z budynków inwentarskich	Obejmuje: Inwestycja obejmuje następujące przykładowe rozwiązania: 1) biofiltry ze zraszanym złożem, 2) płuczki biologiczne, 3) płuczki kwaśne, 4) dwu- lub trzystopniowe systemy oczyszczania powietrza, 5) filtry kolumnowe. Systemy oczyszczania powietrza emitowanego z budynków inwentarskich mają zastosowanie w chowie wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich utrzymywanych w budynkach.	Pozostałe budynki produkcyjne, usługowe i gospodarcze dla rolnictwa	
	Gat. zwierząt		
	Drób		Tak

	Bydło, świnie	Tak	
	Zw. futerkowe	Tak	
	Króliki na mięso	Tak	
	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
System kontroli i sterowania parametrami mikroklimatu w budynkach inwentarskich (temperatura, wilgotność, stężenie CO ₂ , NH ₃ , H ₂ S) wraz z filtrami powietrza	Obejmuje: System kontroli i sterowania parametrami mikroklimatu może być stosowany w chowie wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich utrzymywanych w budynkach.		Urządzenia i systemy wspomagające produkcję zwierzęcą
	Gat. zwierząt		
	Drób	Tak	
	Bydło, świnie	Tak	
	Zw. futerkowe	Tak	
	Króliki na mięso	Tak	
	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
Pompa ciepła do pozyskiwania energii cieplnej	Obejmuje: Pompa ciepła jest maszyną cieplną, która wymusza przepływ ciepła z obszaru o niższej temperaturze do obszaru o temperaturze wyższej. Proces ten przebiega wbrew naturalnemu kierunkowi przepływu ciepła i zachodzi dzięki dostarczonej z zewnątrz energii mechanicznej (w pompach ciepła sprężarkowych) lub energii cieplnej (w pompach absorpcyjnych). W rolnictwie pompy ciepła wykorzystywane są do pozyskiwania ciepła odpadowego z głębokiej ściółki, z obornika lub gnojowicy, z powietrza powentylacyjnego, z mycia instalacji udojowej, z chłodzenia mleka itp. Nie obejmuje: Pompy ciepła wykorzystywane dla celów bytowych.		Urządzenia klimatyzacyjne, pompy ciepła pozyskujące energię cieplną ze środowiska naturalnego (powietrze, grunt, wody podziemne) i przetwarzające ją na potrzeby ogrzewania pomieszczeń i wody
	Obejmuje: Wymienniki ciepła (kontaktowe i bezkontaktowe) i rekuperatory. Należą do nich np. wymienniki płaszczowo-rurowe, płytowe, spiralne, zbiorniki z wężownicą lub płaszczem oraz kanały do odzysku ciepła z gazów. W działalności rolniczej odzysk ciepła możliwy jest np. z: powietrza powentylacyjnego, głębokiej ściółki, zbiorników z gnojowicą, z hali udojowej, z punktów chłodzenia mleka. Nie obejmuje: Wymienników ciepła, rekuperatorów wykorzystywanych dla celów bytowych.		Pozostałe urządzenia do wymiany ciepła
Systemy odzysku ciepła z urządzeń chłodniczych np. podczas schładzania mleka			Systemy odzysku ciepła z urządzeń chłodniczych np. podczas schładzania mleka
Urządzenia do optymalizacji warunków mikroklimatycznych w zakresie uprawy roślinnej	Systemy ograniczające zużycie wody oraz ciepła oraz zmniejszające bezpośrednio promieniowanie (kurtyny cieniujące, ekrany cieplne); systemy kontroli i sterowania parametrami mikroklimatu; zastosowanie izolacji termicznej rurociągów zapobiegających stratom energii		Systemy ograniczające zużycie energii, wody.
PROGRAMY KOMPUTEROWE, APLIKACJE, URZĄDZENIA WSPIERAJĄCE I OPTYMALIZUJĄCE PROCES PODEJMOWANIA DECYZJI PRODUKCYJNYCH			

Programy komputerowe do bilansowania dawek pokarmowych i żywienia zwierząt gospodarskich	Obejmuje: Programy komputerowe do bilansowania dawek pokarmowych mogą być stosowane w chowie wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich.		Programy specjalistyczne wspomagające zarządzanie gospodarstwem
	Gat. zwierząt		
	Drób	Tak	
	Bydło, świnie	Tak	
	Zw. futerkowe	Tak	
	Króliki na mięso	Tak	
	Pozostałe gatunki zwierząt	Tak	
Programy do tworzenia map aplikacyjnych nawożenia i oprysku			Programy specjalistyczne wspomagające zarządzanie gospodarstwem
Programy wspomagające sporządzanie planów nawozowych			Programy specjalistyczne wspomagające zarządzanie gospodarstwem
Komputery pokładowe i oprzyrządowanie do sterowania precyzyjną dawką nawozów, nasion, środków ochrony roślin (do rozsiewaczy nawozów, rozrzutników obornika, wozów asenizacyjnych, siewników, opryskiwaczy środkami ochrony roślin)			Zespoły komputerowe, sprzęt komputerowy i inny
Systemy mapowania plonu			Zespoły komputerowe, sprzęt komputerowy i inny
Drony do monitorowania stanu upraw			Zespoły komputerowe, sprzęt komputerowy i inny
Skanery właściwości gleby i urządzenia do pobierania próbek glebowych			Urządzenia i systemy wspomagające pracę maszyn polowych

Urządzenia do oznaczania zaopatrzenia roślin w azot (ręczne i mobilne)		Urządzenia i systemy wspomagające pracę maszyn polowych
Rolnicze stacje meteo wraz z oprogramowaniem i czujnikami pomiarowymi		Zespoły komputerowe, sprzęt komputerowy i inny
Systemy jazdy równoległej i automatycznego prowadzenia ciągnika/maszy ny		Urządzenia i systemy wspomagające pracę maszyn polowych
OCHRONA ROŚLIN		
Opryskiwacze zaliczane do klasy 75% redukcji znoszenia	<p><u>Obejmuje:</u></p> <p>Opryskiwacze zaliczane do klasy 75% redukcji znoszenia (technik ograniczających znoszenie – TOZ). Lista rodzajów lub modeli tej klasy opryskiwaczy lub ich specyficznego wyposażenia (np. rodzaj rozpylaczy) oraz warunków prowadzenia oprysku i obszaru zastosowania (gatunki upraw) zamieszczona jest stronie internetowej Instytutu Ogrodnictwa – Serwis Ochrony Roślin, Technika Ochrony Roślin, Klasyfikacja technik ograniczających znoszenie – TOZ [http://www.inhort.pl/serwis-ochrony-roslin/technika-ochrony-roslin/klasyfikacja-technik-ograniczajacych-znoszenie-toz].</p> <p>Redukcję znoszenia odnosi się do referencyjnej techniki opryskiwania, którą w przypadku opryskiwaczy polowych reprezentuje opryskiwacz wyposażony w konwencjonalną belkę polową i rozpylacze płaskostrumieniowe wielkości O3, pracujące przy ciśnieniu 3 bar. Z kolei dla sadowniczych jest to opryskiwacz wyposażony w wentylator osiowy (bez deflektorów) i rozpylacze wirowe ATR 025 i pracujące przy ciśnieniu 10 bar.</p>	Opryskiwacze polowe, sadownicze i inne
Opryskiwacze polowe z belką PSP (pomocniczy strumień powietrza), w tym opryskiwacze rzędowe		Opryskiwacze polowe, sadownicze i inne
Sadownicze opryskiwacze recyrkulacyjne z odzyskiwaniem cieczy użytkowej (tunelowe, kolektorowe, reflektorowe)		Opryskiwacze polowe, sadownicze i inne
Opryskiwacze		Opryskiwacze polowe,

polowe z systemami zapobiegającymi nakładaniu środków ochrony roślin (nakładki) i ich nierównomiernemu nanoszeniu na łukowych odcinkach pola		sadownicze i inne
Opryskiwacze sadownicze wielogardzielowe z kierowanym strumieniem powietrza		Opryskiwacze polowe, sadownicze i inne
Opryskiwacze sensorowe do selektywnego opryskiwania upraw sadowniczych i polowych		Opryskiwacze polowe, sadownicze i inne
Opryskiwacze sadownicze z asymetryczną regulacją wydajności strumienia powietrza zdalnie z miejsca operatora		Opryskiwacze polowe, sadownicze i inne
Opryskiwacze z głowicami dwuczynnikowymi		Opryskiwacze polowe, sadownicze i inne
Opryskiwacze rzędowe, pasowe i osłonowe stosowane w uprawach polowych, warzywniczych, szkółkarskich lub na plantacjach owoców miękkich		Opryskiwacze polowe, sadownicze i inne
Zaprawiarki do nasion i bulw		Zaprawiarki do nasion i bulw
NAWOŻENIE MINERALNE		

Rozsiewacze nawozów mineralnych spełniające europejską normę EN-13739	Obejmuje: Rozsiewacze spełniające normę EN-13739 posiadają atest certyfikowanych jednostek badawczych potwierdzający pozytywny wynik badań na stanowiskach testowych, dotyczących równomierności rozsiewu nawozu na obrzeżach pól. Takie rozsiewacze mogą być dodatkowo oznaczone plaketką zawierającą stosowną informację.	Rozsiewacze nawozu mineralnego
Rozsiewacze nawozów z automatycznym systemem kontroli i sterowania ilością wysiewanego nawozu		Rozsiewacze nawozu mineralnego
Rozsiewacze z automatyczną kontrolą oraz sterowaniem szerokością i symetrycznością rozsiewu nawozu (rozsiewacze „radarowe”)		Rozsiewacze nawozu mineralnego
Dwutarczowe rozsiewacze nawozów sterujące precyzyjną dawką nawozów mineralnych proporcjonalnie do prędkości jazdy		Rozsiewacze nawozu mineralnego
Dwutarczowe rozsiewacze nawozów z kontrolowanym promieniem rozrzutu		Rozsiewacze nawozu mineralnego
Urządzenia rozsiewu granicznego nawozów mineralnych	Obejmuje: Do typowych urządzeń umożliwiających rozsiew nawozu ze ścieżki technologicznej do granicy pola zalicza się: - montowane z boku tarczy rozsiewającej deflektory (limityry), wyposażone w zestaw płytek kierunkowych, o regulowanym względem tarczy położeniu lub kącie ustawienia płytek, - wymienne tarcze wysiewu granicznego lub wymienne łopatki na tarczy, które to rozwiązania umożliwiają rozrzut cząstek nawozu na mniejszą odległość w kierunku granicy pola, - boczne osłony blaszane ograniczające zasięg rzutu nawozu w kierunku granicy pola. Podczas nawożenia bezpośrednio z granicy pola lub z niewielkiej od niej odległości (do 3m) nawóz dozowany jest tylko na tarczę wewnętrzną, a rozsiew nawozu poza granicę pola z aktywnej tarczy rozsiewającej	Rozsiewacze nawozu mineralnego

	<p>ograniczany jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2-3 elementowym deflektorem centralnym, z możliwością lub bez regulacji położenia płyt kierunkowych, - lub przy zastosowaniu centralnego ekranu. <p>Inne, bardziej zaawansowane rozwiązania nawożenia granicznego, w tym np. zmiana miejsca podawania nawozu na tarczę, zmiana kierunku obrotów tarczy, stanowią integralny element nowoczesnych rozsiewaczy nawozowych.</p>	
Rozsiewacze przystosowane do zmiennej aplikacji nawozów mineralnych z wykorzystaniem cyfrowych map pola i sygnału GPS		Rozsiewacze nawozu mineralnego
Zestawy testowe do pomiaru równomierności i rozsiewu nawozów mineralnych	<p>Obejmuje:</p> <p>Tego typu zestawy są wykorzystywane do kalibracji ustawień roboczych rozsiewacza, w celu kontroli równomierności poprzecznej rozsiewu nawozu. Przykładowe rodzaje zestawów testowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuwety i naczynia pomiarowe, granulometr - Granulometr i przyrząd do badania twardości granul nawozu - Elastyczne gumowe maty testowe (8 lub 16 szt.) rozkładane w określonej odległości od ścieżki technologicznej i odpowiednia aplikacja na smartfony. 	Rozsiewacze nawozu mineralnego
Rozsiewacze wapna nawozowego		Rozsiewacze nawozu mineralnego
Rozsiewacze pneumatyczne		Rozsiewacze nawozu mineralnego
Narzędzia uprawowe z nawożeniem wgłębnym		Narzędzia i maszyny do uprawy poźniwnej oraz uproszczonej, płytkiej uprawy bezorkowej
Agregaty uprawowo-siewne z nawożeniem wgłębnym		Agregaty uprawowo-siewne
Siewniki punktowe z nawożeniem wgłębnym		Siewniki punktowe i siewniki precyzyjne do warzyw
URZĄDZENIA DO STOSOWANIA NAWOZÓW NATURALNYCH, KOMPOSTU, POFERMENTU		
Wozy asenizacyjne z aplikatorami gnojowicy typu lub wyłącznie aplikatory typu	<p>Obejmuje:</p> <p>Wozy asenizacyjne z aplikatorami gnojowicy typu lub wyłącznie aplikatory typu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - węże wleczone, - płozy wleczone, - aplikator doglebowy szczelinowy (tarczowy), - aplikator doglebowy kultywatorowy lub talerzowy, 	Wozy asenizacyjne i aplikatory gnojowicy

	- aplikator zębowy	
Rozrzutniki obornika z adapterem pionowym lub tarczowym (uniwersalnym) wyposażone w deflektory kierunku rozrzutu	Obejmuje: Rozrzutniki obornika z adapterem pionowym (2 lub 4 walcowym) lub uniwersalnym (adapter poziomy 2(3)-walcowy + tarczowy) wyposażone w deflektory kierunku rozrzutu.	Rozrzutniki obornika i maszyny do kompostowania
Rozrzutniki obornika z dynamicznym systemem kontroli dawki	Obejmuje: Ten rodzaj rozrzutników wyposażony jest w system ważący tensometryczny lub hydrauliczny umożliwiający automatyczną kontrolę on-line aktualnej masy obornika w skrzyni ładunkowej. W maszynach z systemem tensometrycznym sensory wagi umieszczone są pomiędzy skrzynią ładunkową maszyny a układem jezdny. W hydrauliczny system ważący mogą być wyposażone rozrzutniki z hydraulicznym zawieszeniem skrzyni ładunkowej i dyszla. Dzięki bieżącej kontroli zmian masy nawozu w skrzyni ładunkowej, oba te rozwiązania umożliwiają automatyczne sterowanie dawką rozrzuconego obornika, poprzez zmianę prędkości przesuwu przenośnika podłogowego, w zależności od zmian prędkości jazdy maszyny, w tym także z uwzględnieniem nawożenia precyzyjnego.	Rozrzutniki obornika i maszyny do kompostowania
Rozrzutniki obornika z systemem elektronicznej regulacji prędkości przenośnika w zależności od zmian prędkości jazdy		Rozrzutniki obornika i maszyny do kompostowania
Aeratory do produkcji kompostu z obornika i masy organicznej	Obejmuje: Aeratory do produkcji kompostu (inna nazwa maszyn to przerucarki kompostu).	Rozrzutniki obornika i maszyny do kompostowania
MASZYNY DO UPRAWY GLEBY, SIEWU		
Narzędzia i maszyny do głębokiej uprawy bezorkowej		Narzędzia i maszyny do głębokiej uprawy bezorkowej
Agregat do siewu bezpośredniego (bezorkowa uprawa gleby), w tym do siewu w mulcz		Agregaty uprawowo-siewne
Brony talerzowe do wymieszania obornika z	Obejmuje: Podkategoria obejmuje ciężkie brony talerzowe. W celu skutecznego mieszania z glebą i częściowego rozdrabniania (cięcia) obornika, zwłaszcza w dużych dawkach i/lub słomiastego, zalecane jest, zależnie od warunków,	Narzędzia i maszyny do uprawy późniowej oraz uproszczonej, płytkiej uprawy bezorkowej

glebę	<p>stosowanie bron o nacisku jednostkowym nawet powyżej 60 kg/talerz, z talerzami uzębionymi o większych średnicach (np. 560-660 i więcej mm) i pracującymi na głębokości 10-15 cm.</p> <p>Przykrycie obornika glebę jest skuteczną metodą ograniczenia emisji amoniaku. Zastosowanie do tego celu bron talerzowych jest mniej efektywne niż po zastosowaniu pługa, gdyż w przypadku bron talerzowych tylko 40-60% obornika zostaje przykryte glebę, w porównaniu z całkowitym jego przykryciem przez orkę. Wykonanie tego zabiegu po 4 godzinach od aplikacji obornika zmniejsza straty amoniaku, w porównaniu z rozrzutem powierzchniowym, o około 60% (zakres 30-90%), a po 24 godzinach o około 25% (zakres 0-45 %) po 24 godzinach.</p>	
Wały posiewny	<p>Obejmuje:</p> <p>Wały posiewne, np. Cambridge, mogą być stosowane również po siewie w celu dociśnięcia warstwy siewnej i zwiększenia podsiąkania wody.</p>	Bierne narzędzia i maszyny do uprawy przedsiewnej
Chwastowniki, aeratory polowe i łąkowe		Chwastowniki, aeratory polowe i łąkowe
Siewniki do poplonu i trawy		Siewniki do poplonu i trawy
Pielniki do upraw międzyrzędowych, w tym z doglebowymi aplikatorami nawozów, mikroelementów w lub biopreparatów		Pielniki i obsypniki
Pielniki boczne do sadów		Pielniki i obsypniki
Pielniki termiczno-płomieniowe (termopielniki)		Pielniki i obsypniki
Urządzenia do mechanicznego niszczenia szkodników w uprawach roślin	<p>Obejmuje:</p> <p>Przykładem tej grupy maszyn jest np. mechaniczno-pneumatyczne urządzenie zawieszane na ciągniku. Składa się z tunelowych sekcji roboczych, zawierających wentylator z silnikiem hydraulicznym i system nadmuchowo-zasysający. W przedniej, dolnej części tunelu – z obu jego stron, znajdują się wyloty kanałów powietrznych. Wydostające się z tunelu powietrze wydmuchuje znajdujące się na liściach i łodygach szkodniki. Są one następnie zasysane i niszczone uderzeniami szybko obracającego się wirnika wentylatora.</p>	Urządzenia do mechanicznego niszczenia szkodników w uprawach roślin
Maszyny do elektrycznego odchwasczania (pielienia) i desykacji upraw	<p>Obejmuje:</p> <p>Jest to rozwiązanie stosowane do niechemicznego zwalczania chwastów, z wykorzystaniem prądu elektrycznego. Urządzenie wytwarza wysokie napięcie (od 3000 do 7000 V), które przepływając przez rośliny powoduje uszkodzenie chlorofilu i błon komórkowych, co natychmiast blokuje przepływ wody, a w efekcie niszczy nadziemną część chwastów i powoduje obumieranie korzeni. Maszyna składa się z zawieszzonego na TUZ ciągnika i napędzanego z WOM generatora oraz zawieszzonego z przodu ciągnika aplikatora z rzędami elektrod. Podczas ruchu ciągnika elektrody dotykają</p>	Pielniki i obsypniki

	rośliny, prąd płynie przez jej liście do korzeni, w wyniku czego powstaje wysoka temperatura i rozpad komórek roślinnych oraz chlorofilu.	
Mulczery (rozdrabniacze polowe) przygotowujące mulcz ze słomy oraz poplonów [oraz z roślin uprawianych jako śródplony i międzyplon]	Obejmuje: Mulczery polowe (wirnikowe i bijakowe) oraz wały nożowe.	Rozdrabniacze bijakowe i wirnikowe (mulczery)
Maszyny do zbiorów; rozdrabniacze łącin		Maszyny do zbioru ziemniaków i buraków cukrowych, w tym z funkcją rozdrabniania łącin
Maszyny do ściółkowania gleby w polowych uprawach ogrodnich	Obejmuje: 1) Maszyny do ściółkowania zagonów folią i/lub włókninami, 2) Maszyny do ściółkowania zagonów folią i/lub włókninami z jednoczesnym rozkładaniem linii kroplujących, 3) Sadzarki do rozsady z jednoczesnym ściółkowaniem folią i/lub włókninami i rozkładaniem linii kroplujących, 4) Ścielarka słomy do truskawek.	Maszyny do formowania redlin i podwyższonych zagonów oraz okrywania i ściółkowania roślin
Stanowiska bioremediacyjne do pozostałości środków ochrony roślin		Urządzenia do mycia i czyszczenia opakowań, maszyny i urządzenia do zapewnienia czystości i bezpieczeństwa w gospodarstwie
Stanowiska do napełniania i mycia opryskiwaczy wyposażone w instalację do zbierania popłuczyn		Urządzenia do mycia i czyszczenia opakowań, maszyny i urządzenia do zapewnienia czystości i bezpieczeństwa w gospodarstwie
Stanowiska do oczyszczania wody z zanieczyszczeń chemicznych		Urządzenia do mycia i czyszczenia opakowań, maszyny i urządzenia do zapewnienia czystości i bezpieczeństwa w gospodarstwie
Stanowiska do dehydratacji płynnych pozostałości środków ochrony roślin		Urządzenia do mycia i czyszczenia opakowań, maszyny i urządzenia do zapewnienia czystości i bezpieczeństwa w gospodarstwie
Budowa sztucznych osłon zapobiegających znoszeniu		Ogrodzenia, płoty w tym ogrodzenia pastwisk, siatki przeciwgradowe

cieczy opryskowej poza strefę opryskiwania		
Sprzęt do mycia i dezynfekcji budynków inwentarskich, hal produkcyjnych oraz urządzeń, maszyn i pojazdów rolniczych	<p>Obejmuje:</p> <p>Myjki wysokociśnieniowe Wykorzystywane do czyszczenia korytarzy gnojowych, stołów paszowych, dojarni itp. w budynkach inwentarskich, a także maszyn i pojazdów rolniczych oraz utylizowanej folii rolniczej.</p> <p>Sprzęt do dezynfekcji Zamgławiacze termiczne, wytwornicy pary, odkurzacze parowe, pistolety pianowe, spryskiwacze, maty dezynfekcyjne, bramy (kurtyny) bioasekuracyjne itp. urządzenia wykorzystywane do dezynfekcji budynków inwentarskich, ich wyposażenia oraz pojazdów i maszyn rolniczych. Agregaty do bielenia pomieszczeń inwentarskich, dezynfekcji i dezysekcji.</p>	Urządzenia do mycia i czyszczenia opakowań, maszyny i urządzenia do zapewnienia czystości i bezpieczeństwa w gospodarstwie
Oczyszczalnie ścieków z mycia owoców i warzyw	<p>Obejmuje: Oczyszczalnie ścieków z mycia owoców i warzyw w gospodarstwie rolnym.</p> <p>Nie obejmuje: Oczyszczalni przydomowych do oczyszczania ścieków bytowych oraz oczyszczalni ścieków z małych ubojni i przetwórni przemysłu mięsnego.</p>	Oczyszczalnie ścieków pozostałe
URZĄDZENIA SŁUŻĄCE DO UPRAWY, PIELĘGNACJI I ZBIORU PASZ OBJĘTOŚCIOWYCH Z TRWAŁYCH UŻYTKÓW ZIELONYCH		
Pług i łąkowe	<p>Obejmuje: Pługi łąkowe są wyposażone w odkładnice półśrubowe/śrubowe o wydłużonym i wygiętym kształcie (często z zamontowanym na odkładnicy zgarniaczem) i krojem talerzowym przed korpusem płużnym. Są one przystosowane do orki łąk, gdyż ich konstrukcja umożliwia odwracanie skiby darnią w dół.</p>	Pługi i narzędzia do jednoczesnego doprawiania gleby podczas orki
Gleboğrafzarki stosowane do uprawy trwałych użytków zielonych	<p>Obejmuje: Gleboğrafzarki ciągnikowe stosowane do uprawy/renowacji użytków zielonych.</p> <p>Nie obejmuje: - gleboğrafzarek międzyrzędowych (pielników aktywnych) - gleboğrafzarek stanowiących osprzęt ciągników jednoosiowych</p>	Aktywne maszyny uprawowe
Wały i włóki łąkowe		Bierne narzędzia i maszyny do uprawy przedsięwnej
Kosiarki	<p>Nie obejmuje: Podkategoria nie obejmuje kosiarek wymienionych w kategoriach/ podkategoriach: - kosiarki trawnikowe - kosiarko-rozdrabniacze, kosiarki sadownicze, kosiarki pielęgnacyjne, kosiarki płozowe) - kosiarki pokosowe (pokosówki) - osprzęt do ciągników jednoosiowych – kosiarki</p>	Kosiarki
Maszyny do obróbki skoszonej zielonki	<p>Obejmuje: Druga grupa maszyn przeznaczonych do zbioru zielonek to agregowane z ciągnikami maszyny do obróbki skoszonej zielonki, a przykłady takich maszyn to:</p>	Maszyny do obróbki skoszonej zielonki

	<ul style="list-style-type: none"> - przetrząsacze karuzelowe, - zgrabiarki (karuzelowe, grzebieniowe, podbieraczowo-taśmowe), - przetrząsaczo-zgrabiarki (karuzelowe, pasowe, kołowe), którymi zależnie od ustawienia można przetrząsać lub zgrabiać zielonkę. 	
Prasy zbierające zwijające wykorzystywane do zbioru z trwałych użytków zielonych,		Prasy zbierające i prasoowijarki
Prasy zbierające wielkogabarytowe wykorzystywane do zbioru z trwałych użytków zielonych		Prasy zbierające i prasoowijarki
Prasoowijarki do zbioru z trwałych użytków zielonych		Prasy zbierające i prasoowijarki
Owijarki wykorzystywane do zbioru z trwałych użytków zielonych	<p>Obejmuje:</p> <p>Owijarki bel sianokiszonki folią: stacjonarne, samozaładowcze, szeregowo</p> <p>Nie obejmuje:</p> <p>Podkategoria nie obejmuje owijarek do palet klasyfikowanych wśród maszyn i urządzeń do pakowania w kartony i torby oraz maszyn wytwarzających opakowania</p>	Prasy zbierające i prasoowijarki
Prasy silosujące do zakiszania siana w rękawach foliowych, gniotowniki z prasą silosującą	<p>Obejmuje:</p> <p>Prasy silosujące przeznaczone do magazynowania zielonek z TUZ rękawach foliowych</p>	Maszyny i urządzenia do przygotowania pasz dla zwierząt
Sieczkarnie ciągnikowe z zespołem podbierającym		Ścinacze zielonek i sieczkarnie
Adapter podbierający do sieczkarni samobieżnych		Ścinacze zielonek i sieczkarnie
Adapter – kosiarka do sieczkarni samobieżnych		Ścinacze zielonek i sieczkarnie
Przyczepy zbierające (samozaładowc		Przyczepy zbierające

ze) do zbioru podsuszanej zielonki wyposażone w noże docinające			
Przyczepy zbierające z kosiarką bębnową (ścinacze zielonek)		Kosiarki	
Platformy do bel (przyczepy platformowe) do zwózki bel siana i zielonek		Przyczepy uniwersalne i specjalistyczne	
Przyczepy objętościowe do zwózki zielonek z trwałych użytków zielonych		Przyczepy uniwersalne i specjalistyczne	
Maszyny i narzędzia do ugniatania oraz formowania zielonki w silosie lub na przymie	<p>Obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - widły, spychacze i rozgarniacze do równomiernego rozgarnięcia zielonki przeznaczonej do zakiszenia, wyładowanej z przyczepy na przymie lub w silosie przejazdowym, - wały do zagęszczania zakiszanej zielonki. 	Maszyny i urządzenia do przygotowania pasz dla zwierząt	
Budowa/zakup i instalacja bram pastwiskowych stałych oraz elektryzatorów sieciowy lub akumulatorowych	<p>Obejmuje:</p> <p>Systemy optymalizacji produkcji zwierzęcej w oparciu o regulację wypasu i poprawę dobrostanu wypasanych zwierząt obejmują (i/lub):</p> <p>a) elektryzatory sieciowe lub akumulatorowe;</p> <p>b) budowę/zakup i instalację bram pastwiskowych stałych.</p> <p>Te urządzenia są stosowane w chowie: bydła, owiec, kóz, koniowatych, jeleniowatych i alpak.</p>	Ogrodzenia, płoty w tym ogrodzenia pastwisk, siatki przeciwgradowe lub służące bioasekuracji.	
	Gat. zwierząt		
	Drób		Tak
	Bydło		Tak
	Świnie		n/d
	Zw. futerkowe		n/d
	Króliki na mięso		n/d
	Pozostałe gatunki zwierząt		Tak
Beczkowozy z poidłami do pojenia zwierząt w chowie pastwiskowym	<p>Obejmuje:</p> <p>Beczkowozy z poidłami do pojenia zwierząt w chowie pastwiskowym stosowane są przede wszystkim w chowie bydła, a dodatkowo w chowie pastwiskowym owiec, kóz, koniowatych, jeleniowatych i alpak. Poidła mogą też mieć zastosowanie w półintensywnym chowie drobiu, w którym osobniki korzystają z wybiegów. Nie stosuje się w chowie świń (w Polsce niepraktykowany system pastwiskowania świń) i zwierząt futerkowych.</p>	Maszyny i urządzenia do pojenia i karmienia zwierząt	

		Gat. zwierząt	
		Drób	Tak
		Bydło	Tak
		Świnie	n/d
		Zw. futerkowe	n/d
		Króliki na mięso	n/d
		Pozostałe gatunki zwierząt	Tak
OZE			
Instalacje fotowoltaiczne zasilające urządzenia elektryczne i panele słoneczne w obiektach rolniczych			Pozostałe urządzenia nieprzemysłowe, instalacje fotowoltaiczne przetwarzające energię słoneczną w elektryczną (prąd stały)
Zespoły prądotwórcze wiatrowe nie wymagające pozwolenia na budowę	Obejmuje: Zespoły prądotwórcze wiatrowe (małe elektrownie wiatrowe) nie wymagające pozwolenia na budowę		Zespoły prądotwórcze wiatrowe nie wymagające pozwolenia na budowę
Mikrobiogazownie rolnicze	Obejmuje: Mikrobiogazownia rolnicza, tj. instalacja o: - łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej nie większej niż 50 kW, przyłączona do sieci elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV, albo - rocznej wydajności biogazu rolniczego do 200 tys. m3, przyłączona do sieci dystrybucyjnej operatora systemu gazowego.		Biogazownie
MASZyny DO SADZENIA I ZBIORU ROŚLIN Z UPRAW ENERGETYCZNYCH			
Specjalistyczne sadzarki do wierzby i topoli			Sadzarki i inne maszyny do sadzenia
Kosiarki do wierzby (z piłą tarczową)			Kosiarki
Adaptacja sieczkarni samobieżnej do zbioru wierzby – przystawka (heder) do zbioru wierzby	Obejmuje: Przystawka (adapter sieczkarni samobieżnej) ścinająca pędy wierzby, wyposażona w dwie piły tarczowe.		Ścinacze zielonek i sieczkarnie
Sieczkarnia ciągnikowa do zbioru wierzby na cele energetyczne			Ścinacze zielonek i sieczkarnie
Maszyny specjalne ścinające i wiążące lub	Obejmuje: Ścinarka (kosiarka) ciągnikowa wierzby, z systemem ładunku ściętych pędów wierzby na platformę ładunkową. W zależności od rozwiązań		Ścinacze zielonek i sieczkarnie

przymiające do zbioru wierzby na cele energetyczne	zagęszczone na platformie pędy wierzby mogą być wiązane w pęczki lub nie, a następnie rozładowywane.	
Rębaki do drewna z upraw energetycznych (wierzba, topola)		Sprzęt do mechanicznej pielęgnacji oraz likwidacji drzew i krzewów
Prasa z mechanizmem ścinającym do zbioru wierzby z upraw energetycznych	Obejmuje: Prasa może być wyposażona w: 1) piły tarczowe do ścinania w trakcie zbioru pędów wierzby krzewiastej 2) lub mechanizm ścinający w postaci wirnika młotkowego. Komora prasująca wyposażona jest w walce zagęszczające i przenośniki łańcuchowe rozdrobnionego materiału. Owijanie materiału odbywa się za pomocą siatki.	Prasy zbierające i prasoowijarki
Brykietarki do wytwarzania brykietów ze słomy i innych materiałów roślinnych		Brykietarki do wytwarzania brykietów ze słomy,
Rozdrabniacze do biomasy przeznaczonej do brykietowania		Rozdrabniacze do biomasy przeznaczonej na peletowanie czy brykietowanie,
Kotły grzewcze na biomasę rolniczą na potrzeby prowadzonej działalności w gospodarstwie rolniczym	Obejmuje: Kotły grzewcze, piece na biomasę np. w postaci peletu czy brykietu, w tym np. ze: zrębek wierzby, zrębek drzew z czyszczeń wczesnych i późnych, upraw rolnych i leśnych, itp. Nie obejmuje: kotłów do spalania słomy	Kotły grzewcze na biomasę rolniczą na potrzeby prowadzonej działalności w gospodarstwie rolniczym
WODA		
Zamknięte naziemne zbiorniki do retencji wody		Naziemne zbiorniki magazynujące wodę opadową/roztopową
Podziemne zbiorniki do retencji wody		Podziemne zbiorniki magazynujące wodę opadową/roztopową
Instalacje do pozyskiwania i zagospodarowania wody deszczowej, w tym zraszania, precyzyjnego podlewania	Obejmuje: Przykładowy zestaw do zagospodarowania wody deszczowej dla celów produkcyjnych (np. mycie maszyn i budynków gospodarczych, czyszczenie placów manewrowych itp.) składa się z: zamkniętego zbiornika (zwykle podziemnego, wykonanego z tworzyw sztucznych), filtrów na wpuście do zbiornika, układu syfonowego i przelewowego, studzienki rewizyjnej, pompy wodnej, układu sterowania oraz instalacji rurowych i ew. rozprowadzających zebraną wodę. Niezbędnym elementem instalacji jest system orynnowania dachu budynku.	Naziemne zbiorniki magazynujące wodę opadową/roztopową, w tym urządzenia mobilne

	<p><u>Nie obejmuje:</u></p> <p>Instalacji do pozyskiwania i zagospodarowania wody deszczowej dla celów bytowych.</p>	
Instalacje hydroponiczne i/lub ich elementy	<p><u>Obejmuje:</u></p> <p>Przedmiotem inwestycji są produkcyjne (twarowe) instalacje hydroponiczne. Przykładowe elementy składowe instalacji, różne w zależności od poszczególnych rozwiązań systemu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - elementy konstrukcyjne/nośne instalacji – regały, rusztowania, stoły, - wanny, pojemniki, tace, płytki, doniczki itp., - podłoża inertne, tj. wykazujące obojętność lub bierność chemiczną (np. keramzyt, wełna kamienna), - system nawodnień (zbiorniki, pompy, filtry, instalacje rurowe), - dozownik pożywek (nawozów) itp., - aparatura kontrolno-pomiarowa (pH, wilgotność, temperatura, CO₂, EC itp.), - sterownik - kontrola systemu i zarządzanie uprawami, - system oświetleniowy, np. LED. <p><u>Nie obejmuje:</u></p> <p>Urządzenia mikro skali do hydroponicznej uprawy roślin na potrzeby domowe.</p>	Pozostałe budynki produkcyjne, usługowe i gospodarcze dla rolnictwa
Maszyny i urządzenia do suchej separacji i czyszczenia warzyw	<p><u>Obejmuje:</u></p> <p>Do tej podgrupy zaliczono maszyny wykorzystujące technikę suchej separacji zanieczyszczeń i oczyszczania surowca. W tej grupie wymienić należy przede wszystkim separatory ziemi wałkowe i bębnowe (zwane też w zależności od producenta lub specyficznych rozwiązań, odziemiaczami lub odsiewaczami) oraz czyszczarki szczotkowe.</p>	Urządzenia do pozbiorowej obróbki ziemniaków, warzyw korzeniowych, jabłek i sadzonek uprawianych w szkółkach
Myjki warzyw, owoców i opakowań z recyrkulacyjnym systemem obiegu i podczyszczania wody wraz z filtrami zanieczyszczeń		Urządzenia do pozbiorowej obróbki ziemniaków, warzyw korzeniowych, jabłek i sadzonek uprawianych w szkółkach
System odzysku wody z mycia urządzeń udojowych		Maszyny, urządzenia i aparaty filtracyjne
Systemy/urządzenia do ponownego wykorzystania, filtrowania i uzdatniania wody		Maszyny, urządzenia i aparaty filtracyjne
ENERGIA, PALIWA		
Termomodernizacja budynków służących do produkcji rolnej		Pozostałe budynki produkcyjne, usługowe i gospodarcze dla rolnictwa
Pojazdy i	<p><u>Obejmuje:</u></p>	Ładowarki i wózki

<p>maszyny rolnicze z napędem elektrycznym (akumulatorowym)</p>	<p>Pojazdy i maszyny rolnicze z napędem elektrycznym (akumulatorowym): ładowarki samojezdne, wózki podnośnikowe (widłowe), wózki transportowe, lekkie pojazdy użytkowe. W ramach tej inwestycji uwzględnia się także zakup ładowarek akumulatorów (prostowników).</p>	<p>widłowe z osprzętem</p>
<p>Pojazdy i maszyny rolnicze</p>	<p><u>Obejmuje:</u> Podgrupa obejmuje ciągniki rolnicze (i inne pojazdy rolnicze), których głównym lub pomocniczym źródłem zasilania jest wodór. Są to w większości ciągniki prototypowe, np.: - z wodorowymi ogniwami paliwowymi wytwarzającymi energię elektryczną do napędu silnika ciągnika, w których wodór jest dostarczany z instalacji zewnętrznej i przechowywany w zbiornikach ciśnieniowych pojazdu, - ze współspalaniem wodoru z olejem napędowym (udział wodoru w mieszance z olejem napędowym wynosi od 30 do 60%), - z wodorem jako paliwem, które podlega spalaniu w komorze silnika. Dopuszczalne są również ciągniki rolnicze zasilane elektrycznie, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r., w szczególności spełniające normę stage V. Pojazdy wyposażone w szerokie gąsienice lub opony o niskim nacisku na glebę (<70 kPa).</p>	<p>Ciągniki rolnicze</p>
<p>Magazynowanie energii w gospodarstwie</p>	<p><u>Obejmuje:</u> 1. Najczęściej stosowanym w praktyce rolniczej sposobem magazynowania energii są akumulatory elektryczne, w tym np. akumulatory: kwasowo-ołowiowe, zasadowe, litowo-jonowe. 2. Ponadto powszechnym sposobem magazynowania energii są magazyny ciepła, tj. urządzenia/instalacje umożliwiające magazynowanie energii w postaci gorącej wody w zaizolowanym zbiorniku akumulacyjnym. Typowym przykładem magazynu ciepła jest zbiornik akumulacyjny/buforowy do c.w.u., którym można łączyć z różnymi źródłami ciepła (np. kocioł na paliwo stałe, pompa ciepła, kolektory słoneczne), z każdą instalacją grzewczą c.o. i c.w.u. Bufor ciepła akumuluje energię, stabilizuje temperaturę pomiędzy źródłem ciepła a odbiornikami ciepła. Magazyny ciepła mogą być np. wykorzystywane do akumulacji energii elektrycznej z instalacji fotowoltaicznych. Wówczas energia elektryczna z paneli zasila pompę ciepła lub grzałkę z zasobnikiem ciepłej wody użytkowej. 3. Ponadto innym przykładowym rozwiązaniem „magazynowania energii” jest wykorzystanie nadmiarowej energii elektrycznej, wyprodukowanej za pomocą odnawialnych źródeł energii, do produkcji wodoru. System magazynowania energii składa się z takich elementów jak elektrolizer, system sprężania powstającego wodoru oraz zbiorniki ciśnieniowe wodoru.</p>	<p>Ogniwa i baterie galwaniczne oraz akumulatory elektryczne</p>
<p>Suszarnie ziarna i innych produktów rolnych zasilane paliwami gazowymi (LPG, gaz ziemny,</p>		<p>Suszarnie</p>

biogaz/biometa n)		
Suszenie ziarna i innych produktów rolnych z systemem recyrkulacji i/lub rekuperacji na gaz lub lekki olej opałowy		Suszenie
Energooszczędne zestawy oświetleniowe do budynków inwentarskich		Energooszczędne zestawy oświetleniowe do budynków inwentarskich
INNE		
Maszyny i urządzenia do pielęgnacji zadrzewień i zakrzewień śródpolnych	Obejmuje: Podgrupa obejmuje: pilarki ręczne i podkrzesywarki na wysięgniku, rębaki do rozdrabniania gałęzi.	Sprzęt do mechanicznej pielęgnacji oraz likwidacji drzew i krzewów
Sadownicze rozdrabniacze gałęzi	Obejmuje: Sadownicze kosiarko-rozdrabniacze gałęzi jedno- i dwuwirnikowe oraz sadownicze rozdrabniacze gałęzi bijakowe	Rozdrabniacze bijakowe i wirnikowe (mulczery)
Systemy bakterio i wirusobójcze	Obejmuje: Przykładowe rodzaje inwestycji: bakteriobójcze lampy UV, ozonatory lub urządzenia typu PlasmaGuard PRO™	Urządzenia do mycia i czyszczenia opakowań, maszyny i urządzenia do zapewnienia czystości i bezpieczeństwa w gospodarstwie
Maszyny i urządzenia dla pszczelarstwa	Obejmuje: Przykłady urządzeń do przetwarzania produktów pszczelich to: - miodarki (wirówki) do pozyskiwania miodu z ramek pszczelich, - urządzenia do kremowania miodu (kremownice), - spirale i komory dekrystalizacyjne, - stoły i wanianki do odsklepania, - urządzenia do dozowania miodu w stoiki, - topiarki do wosku, - urządzenia do pozyskiwania pyłku pszczelego (praski, stoły wibracyjne) - suszarki i wialnie do pyłku pszczelego.	Pozostałe maszyny, urządzenia i aparaty ogólnego zastosowania w przemyśle rolnym i spożywczym, urządzenia do przetwarzania produktów pszczelich
Systemy siatek przeciw gradowych		Ogrodzenia, płoty w tym ogrodzenia pastwisk, siatki przeciwgradowe
Kombajny i inne pojazdy, zasilane silnikami spełniającymi normy emisji spalin.	Kwalifikowalne są pojazdy elektryczne, pojazdy zasilane biopaliwem oraz pojazdy z silnikami spalinowymi spełniającymi normę Stage V. W przypadku silników spalinowych dopuszcza się dodatkowe spełnienie wymogu nacisku <70 kPa, jednak nacisk nie może stanowić samodzielnego kryterium kwalifikowalności.	

II. Przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów rolnych

1. Katalog dotyczy I.10.6.2 oraz I.10.7.2.
2. Wykaz przykładowych rodzajów inwestycji związanych z ochroną środowiska realizujących cele środowiskowo-klimatyczne PS WPR oraz inwestycji realizujących cele Strategii „Od pola do stołu” w ramach inwestycji przetwórstwo:

1.	<p>Zrównoważone metody przetwarzania, znakowania, etykietowania, gospodarki obiegu zamkniętego, w tym w zakresie ograniczenia wykorzystania tworzyw sztucznych tj. inwestycje dotyczące:</p> <ul style="list-style-type: none"> – modernizacji źródeł ciepła wykorzystywanego w procesach technologicznych, – maszyn i urządzeń do pakowania, znakowania i etykietowania produktów, – systemów etykiet umożliwiających identyfikację miejsca produkcji surowca/ żywności, w tym block-chain, – systemów informatycznych umożliwiających identyfikację i monitoring warunków, przetwarzania, przechowywania czy transportu produktów, – urządzeń i maszyn umożliwiających odzyskiwanie energii z procesów produkcyjnych i przetwórczych, – systemów odzyskiwania i oczyszczania wody szarej, – systemów do pakowania w materiały biodegradowalne, – infrastruktury do opakowań wielokrotnego użytku i systemów zwrotów opakowań, – instalacji OZE na potrzeby przetwórstwa żywności, – instalacji biogazowych zasilanych odpadami z przemysłu spożywczego, – inteligentnych systemów umożliwiających ograniczenie zużycia energii i wody w procesach przetwórczych, – infrastruktury do przetwarzania produktów ubocznych przemysłu rolno-spożywczego na produkty paszowe.
2.	<p>Ograniczanie strat i marnowania żywności tj. inwestycje dotyczące:</p> <ul style="list-style-type: none"> – urządzeń chłodniczych, komór chłodniczych, urządzeń do kontroli atmosfery, – urządzeń i technologii umożliwiających pakowanie produktów w modyfikowanej atmosferze, – urządzeń do paletowego przechowywania produktów w modyfikowanej atmosferze, – technologii i urządzeń umożliwiających zagospodarowanie odpadów, – infrastruktury do konserwacji i przetwarzania odpadów w biomasę do celów wytwarzania kompostu lub biogazu, – infrastruktury umożliwiającej transport odpadów i ubocznych produktów do biogazowni, w tym rurociągi, – systemów opakowań, które przedłużają trwałość produktów.
3.	<p>Przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów certyfikowanych w ramach systemu integrowanej produkcji roślin tj. inwestycje dotyczące:</p> <ul style="list-style-type: none"> – technologii i urządzeń, w tym systemów IT umożliwiających tworzenie nowych kanałów dystrybucji, – systemów informatycznych umożliwiających identyfikację i monitoring warunków przechowywania czy transportu produktów rolnych, – urządzeń do sortowania, kalibrowania, pakowania produktów wytwarzanych w ramach systemu Integrowanej Produkcji.
4.	<p>Inwestycje dotyczące działalności, w ramach której wykorzystywane są produkty rolne objęte krajowymi i unijnymi systemami jakości żywności – z wyłączeniem produktów rolnych objętych</p>

	systemem rolnictwa ekologicznego tj. inwestycje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> – systemów informatycznych umożliwiających identyfikację i śledzenie surowców i produktów, w tym block-chain, – technologii i urządzeń, w tym IT umożliwiających tworzenie nowych kanałów dystrybucji, – urządzeń do sortowania, kalibrowania, pakowania produktów wytwarzanych w ramach uznanych systemów jakości, – urządzeń do kontroli bezpieczeństwa i jakości surowców.
5	Urządzenia do składowania i zagospodarowania odpadów
6	Oczyszczalnie ścieków i podczyszczalnie ścieków
7	Zbiornikowe systemy bioremediacji (neutralizacji) odpadów i ścieków
8	Biogazownie i inne instalacje do produkcji biogazu na potrzeby wykonywanej działalności gospodarczej
9	Instalacje paneli słonecznych, ogniw fotowoltaicznych; instalacje solarne, magazyny energii, instalacje odzysku ciepła, pompy ciepła do produkcji energii, kotłów i pieców na biomasę (z wyłączeniem kotłów do spalania słomy)
10	Termomodernizacja budynków służących do przetwarzania, przechowywania, magazynowania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, z wyłączeniem rybołówstwa lub akwakultury
11	Małe elektrownie wiatrowe do produkcji energii na potrzeby wykonywanej działalności gospodarczej
12	Systemy odzysku wody i ponownego wykorzystania w procesach produkcyjnych
13	Nowe urządzenia i instalacje umożliwiające wtórne wykorzystywanie opakowań oraz ich recykling
14	Zastosowanie systemów chłodniczych o zmniejszonym lub neutralnym oddziaływaniu na środowisko

III. Wykaz inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu w ramach usług leśnych

1. Katalog dotyczy I.10.9 w zakresie usług na **rzecz leśnictwa**.
2. Wykaz przykładowych rodzajów inwestycji realizujących cele środowiskowo-klimatyczne PS WPR:

Rodzaj inwestycji (wyposażenie, urządzenie, sprzęt, maszyna)	Rodzaj usług	Uwarunkowania zastosowania inwestycji	Korzyści dla ochrony środowiska i klimatu
USŁUGI PRZYGOTOWANIE GLEBY			
Agregaty uprawowe			Zwiększenie pochłaniania i zatrzymania (sekwestracja) węgla oraz metanu w glebie, co pomaga w długoterminowej redukcji gazów cieplarnianych w atmosferze, głównie CO ₂ i
Pługi lemieszowe			

Pługi talerzowe (spulchnianie i odwracanie gleby leśnej)			metanu. Ochrona zasobów glebowych i jakości wód powierzchniowych, poprzez redukcję erozji gleby. Zwiększenie bioróżnorodności, co jest korzystne dla ekosystemów leśnych i środowiska naturalnego.
Pogłębiacze (głębosze) i glebo-opylacze	Pogłębianie		Poprawia właściwości gleby, zwiększając sekwestrację węgla w glebie, poprzez poprawę struktury gleby. Zwiększenie bioróżnorodności organizmów glebowych i możliwości rozkładu metanu w glebie przez te organizmy.
Frezarki glebowe (spulchnianie gleby na gruntach okresowo podmokłych)			
Maszyny do przygotowania placówek w terenie trudnym lub podmokłym (wały, świdry glebowe)			Przygotowanie nowych nasadzeń i zwiększenie sekwestracji węgla w glebie oraz biomasy.
Brony zębowe Brony talerzowe (Lekkie, średnie, ciężkie)	Bronowanie		Korzystne dla środowiska i klimatu ograniczenie emisji CO ₂ – mechaniczne metody kontroli chwastów prowadzą do mniejszych emisji CO ₂ , w porównaniu do intensywnego stosowania nawozów chemicznych produkowanych z gazu ziemnego z użyciem energii. Mniejsze zużycie chemikaliów oznacza mniej zanieczyszczeń w glebie i wodach gruntowych. Jest to korzystne dla środowiska i klimatu.
Włóka pierścieniowa Włóka zębatkowa Włóka łańcuchowa Włóka siatkowa	Włókowanie		
Wał rządowy (gładkie) Wał pierścieniowy (Cambridge, Crosskill) Wał Campbella i strunowy Wał kolczatka Spulchniacz obrotowy	Wałowanie		
Urządzenie do formowania grzędy	Formowanie grzędy		

<p>Rozdrabniarka odpadów drzewnych</p> <p>Rozdrabniarko-mieszarka</p> <p>Przerabiarka pryzm kompostowych</p> <p>Przesiewarka kompostu</p>		<p>Zasilane elektrycznie lub dołączane do zewnętrznych źródeł napędu.</p>	<p>Kompost poprawia strukturę gleby, zwiększając jej zdolność do sekwestracji węgla i retencji wody oraz rozkładania metanu, co jest korzystne dla środowiska i klimatu ograniczając ilość CO₂ i metanu w atmosferze. Zwiększa także bioróżnorodności, wspierając rozwój mikroorganizmów i innych organizmów glebowych, kluczowych dla zdrowia gleby i roślin.</p>
<p>Ładowarka</p>	<p>Rozdrabnianie i kompostowanie (przetwarzanie odpadów drzewnych na wartościowy kompost)</p>	<p>Zasilane elektrycznie z akumulatorów, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. oraz normy nacisku (<70 kPa).</p>	<p>Gleba wzbogacona kompostem jest bardziej odporna na erozję, co pomaga w ochronie krajobrazu i zapobiega utracie gleby. Kompostowanie w warunkach tlenowych minimalizuje produkcję metanu, gdyż gleba wzbogacona kompostem lepiej wspiera mikroorganizmy, które mogą przekształcać metan w mniej szkodliwe substancje. Kompostowanie przyczynia się do redukcji emisji CO₂.</p>
<p>Systemy nawadniające kompostowników</p>		<p>Zasilane z sieci energetycznych i lokalnych źródeł wody.</p>	<p>Przyspiesza proces rozkładu materii organicznej, co redukuje emisję metanu, silnego gazu cieplarnianego.</p>
<p>Kompostowniki przemysłowe (kompostowanie na wielką skalę)</p>		<p>Kontrolowane warunki temperatury, wilgotności i napowietrzania. Proces rozkładu materii organicznej jest szybszy i bardziej efektywny.</p>	<p>Kompostowanie przemysłowe minimalizuje emisję metanu. Znaczne ilości kompostu zmniejszają potrzebę stosowania nawozów chemicznych i poprawiają jakość gleby. Kompostowanie wspiera sekwestrację węgla w glebie, co pomaga w długoterminowej redukcji CO₂ w atmosferze.</p>
<p>Rozrzutniki obornika (przeznaczone do rozrzucanie np. cetyny, kompostu)</p>	<p>Nawożenie lasu</p>		<p>Nawożenie kompostem zmniejsza potrzebę stosowania syntetycznych nawozów, które mogą zanieczyszczać wody gruntowe i powierzchniowe. Zmniejsza się zanieczyszczenie środowiska.</p>

USŁUGI W ZAKRESIE GOSPODARKI NASIENNEJ			
Podnośniki	Zbiór nasion	Nacisk jednostkowy szczęk poniżej 8-9 MPa.	Usługa przyczynia się do odnawiania lasów, co jest kluczowe dla zachowania bioróżnorodności, stabilności ekosystemów leśnych i ochrony środowiska. Pomaga w zachowaniu różnorodności genetycznej, która ułatwia adaptację lasów do zmieniających się warunków klimatycznych.
Otrząsacze przenośne i samojezdne (wibratory)		Przystosowany do mocowania za mini traktorem lub quadem.	
Zbieracz bębnowy do dużych powierzchni (szybki zbiór dużej ilości spadów orzechów laskowych, żołądzi i szyszek)			
Maceratory	Wydobywanie nasion z szyszek i ich obróbka	Urządzenia zasilane energią elektryczną.	Nowe nasadzenia, wynikające z pozyskiwania nasion, przyczyniają się do redukcji CO ₂ w atmosferze, co jest istotne w walce ze zmianami klimatycznymi. Nowe nasadzenia pomagają w retencji wody, co jest istotne dla ochrony ekosystemów wodnych i zapobiegania powodziom.
Systemy wydobywania nasion z szyszek: - oczyszczacze - łuszczarki i komory łuszczarskie - wyłuszczarnie - wytrząsacze - zraszacze - odskrzydlacze - suszarki nasion - czyszczalnie i separatory nasion			
Magazyny i systemy magazynowe	Przechowywanie nasion	Zasilanie elektryczne lub biopaliwem, lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r.	Przechowywanie nasion i orzechów jest podstawą do zachowanie zasobów genowych a następnie tworzenia nowych drzewostanów, które pochłaniają CO ₂ z atmosfery i zatrzymują go na dziesięciolecia. Usługa i wykorzystane systemy, maszyny i urządzenia przyczyniają się do ochrony klimatu.
Środki transportu wewnętrznego			
Wózki akumulatorowe			
Wózki widłowe			
USŁUGI PRODUKCJI SADZONEK			
Szkółka kontenerowa z wyposażeniem	Prace na rzecz szkółek	Zasilane energią elektryczną. Pobór wody z lokalnych zasobów z zachowaniem retencji.	Zaawansowana ocena kondycji roślin umożliwia systemowi nawożenia dostosowanie dawki nawozów do specyficznych potrzeb różnych części lasu lub szkółki, co pozwala na oszczędność nawozów, zwiększenie przyrostów i zmniejszenie zużycia środków nawożenia i ochrony roślin, oszczędności zasobów wodnych i korzyści dla środowiska.
Automatyczny system nawadniania kropelkowego			
Automatyczne systemy nawożenia, a w tym: drony z kamerami wielospektralnymi, czujniki otoczenia, systemy zbierania i analizy danych, automatyczne dozowanie, procesor AI (<i>Artificial Intelligence</i>), interfejsy użytkownika.			
Siewniki do nasion drobnych	Wysiew nasion		Nowe nasadzenia drzew pomagają w ochronie gleby

Siewniki do nasion grubych			przed erozją. Korzenie drzew stabilizują glebę, co zapobiega jej wypłukiwaniu i degradacji.
Siewniki do nasion niesypkich			
Siewniki punktowe (dozowanie mechaniczne lub pneumatyczne)			
Wypielacze	Pilenie siewek		Większe wykorzystanie przez siewki i sadzonki składników pokarmowych gleby, wody i światła sadzonki. Jest to korzystne dla klimatu, gdyż w przyszłości wpłynie na zmniejszenie CO ₂ w atmosferze.
Kultywatory	i sadzonek		
Podcinacze korzeni (grzędowe, rzędowe, zarówno bierne, jak i czynne)	Podcinacze korzeni		Zwiększa ilość korzeni chłonnych i żywotność sadzonki po przesadzeniu oraz ułatwia sadzenie mechaniczne przyspieszając odnowienie lasu i zwiększanie jego obszaru.
Wyorywacze z mechanicznym wyjmowaniem sadzonek	Wyjmowanie sadzonek		Usługa korzystna dla ochrony środowiska i klimatu, gdyż wpływa na przyspieszenie i zwiększenie skali odnowienia lasu, poprzez zwiększenie liczby nieuszkodzonych i świeżych sadzonek, a także ich siły wzrostu. Wpływa to na udatność odnowień i szybszy przyrost masy drzew, w porównaniu z odkrytymi systemami korzeniowymi. W efekcie las może sekwestrować gazy cieplarniane szybciej i w większej ilości.
Sadzarki (mechaniczne i automatyczne, do szkółkowania i odnowień)	Sadzenie sadzonek		
Agregaty do odnawiania lasu			
Wyciskacze bruzd			
Linie technologiczne do produkcji sadzonek z zamkniętym systemem korzeniowym	Produkcji sadzonek z zamkniętym systemem korzeniowym	Zasilane elektrycznie (sieć lub akumulatory).	
Maszyny do automatycznego szkółkowania sadzonek			
USŁUGI ODNOWIENIA LASU, ZALESIANIE, POPRAWKI I DOLESIENIA			
Frezarki do pni (karczowniki)	Oczyszczanie powierzchni	Zasilanie akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r., w szczególności spełniające normę stage V oraz normy nacisku (<70	Usługa zapewnia naturalne metody nawożenia, gdyż karpy i gałęzie rozdrobnione na drobne trociny mogą być pozostawione na miejscu, jako naturalny nawóz. Przyczynia się to do ochrony środowiska i klimatu. Zwiększając bioróżnorodność w glebie oraz zwiększenie w niej pochtaniania i
Rębaki			
Koparki, w tym z osprzętem do karczowania lub sam osprzęt do karczowania			
Karczowniki wibracyjne			

Karczowniki pasywne (ciągniki gąsienicowe o dużej sile uciągu) z osprzętem do karczowania		kPa).	zatrzymania gazów cieplarnianych, polepszenie retencji wody i zmniejszenie erozji gleb.
Maszyny wielofunkcyjne (kompleksowe oczyszczania terenu po wycinie drzew)			
Drony do mapowania terenów, tworzenia map i generowania raportów, wraz z systemami zarządzania danymi i ich elementami składowymi		Zasilane elektrycznie.	Usługa karczowania z mapowaniem terenów przed rozpoczęciem prac karczowniczych pozwala na dokładniejsze planowanie i monitorowanie postępów prac, minimalizujące ryzyko uszkodzenia innych roślin i gleby. Przyczynia się to do utrzymania węgla z CO ₂ w nieuszkodzonej biomacie i glebie. Trociny i zrębki pozostawione na glebie stanowią naturalny nawóz, ograniczający użycie nawozów sztucznych, czym przyczyniają się do ochrony środowiska, poprzez ograniczenie zanieczyszczeń chemicznych.
Autonomiczne maszyny i roboty do karczowania		Zasilanie akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. oraz normy nacisku (<70 kPa).	
Mulczery leśne			Polepszanie właściwości gleby, szczególnie w ubogich siedliskach zwiększa absorpcję i zatrzymanie gazów cieplarnianych oraz zapewnia właściwą retencję wody. Oczyszczanie powierzchni leśnych może pomóc w ochronie gleby przed erozją, zwłaszcza na terenach nachylonych. Stabilizacja gleby jest kluczowa dla utrzymania zdrowych ekosystemów leśnych, a przez to ochrony środowiska i klimatu.
Wycinarki			
Zgrabiarki			
Rozdrabniacze odpadów leśnych			
Pakieciarki			
Spychacze			
UTRZYMANIE LASU			
Gleboğrafarki leśne	Pielęgnacja		Ogranicza zużycie nawozów sztucznych. Ogranicza zużycie chemikaliów do zwalczania chwastów. Poprawia warunki siedliskowe, wpływając na przyrosty roślin i zwiększenie sekwestracji CO ₂ .
Podkrzesywarki (wysięgnikowe, wspinające i			Przyspieszają proces samooczyszczania się drzewa, wpływając na szybsze zwiększanie masy oraz

automatyczne)			większą absorpcję i zatrzymanie CO ₂
Opryskiwacze, w tym do oprysku mygieł przyrzębowych	Opryski		Wpływa na ochronę lasu, poprzez ograniczenie ubytków biomasy lasu, co zwiększa pochłanianie i zatrzymanie w nim CO ₂ .
Systemy monitoringu i alarmu oraz ich części składowe.	Ochrona przed zwierzyną	Zasilane elektrycznie z sieci lub akumulatorów.	Ochrona przed nadmiarowymi zniszczeniami w środowisku przez faunę, zwłaszcza obszarów nasadzeń i młodych drzew, a także ochrona samych zwierząt, poprzez ich wykrywanie w nocy lub w gęstej roślinności. Zachowanie jak największej wielkości biomasy lasu wpływa na możliwość sekwestracji gazów cieplarnianych.
Kamery termowizyjne z systemami zbierania i analizy danych wykorzystujących Geographic Information System (GIS)			
Aplikacje mobilne wspierające zbieranie danych w terenie i ich analizę			
Drony z kamerą wielospektralną oraz oprogramowaniem wspomagającym inwentaryzację roślin i zwierząt.		Zasilane akumulatorowo.	Usługa ułatwia zarządzanie bioróżnorodnością i dbanie o nią, co wpływa na zdrowie lasu, w tym fauny. Zapewnia identyfikację i dokumentowanie gatunków roślin oraz zwierząt. Bezpośrednio wpływa na ochronę środowiska i klimatu, poprzez przyczynianie się do utrzymania i zwiększania możliwości sekwestracji gazów cieplarnianych przez las i glebę, na której rośnie.
Inteligentne ogrodzenia		Zasilane z sieci elektrycznej lub akumulatorów.	Usługa ochrony przed zwierzyną umożliwia wzrost sadzonek i młodych drzew, wpływając na kształtowanie się lasu i jego rozwój, zwiększając przyszłe możliwości absorpcji i zatrzymania CO ₂ z atmosfery. Ochrona środowiska i klimatu zapewniana jest poprzez ochronę obszarów nasadzeń i miejsc niebezpiecznych dla zwierząt, powstrzymanie zwierząt przed wejściem na obszary chronione oraz kontrolę populacji zwierząt zgodnie z potrzebami ochrony środowiska.
Repelenty dźwiękowe i świetlne, a także czujniki z nimi związane			
Wbijaki pali/żerdzi ogrodzeniowych (hydrauliczne lub pneumatyczne)			
Robot leśny do rysakowania i znakowania drzew, wyposażony w systemy GPS i kamery do precyzyjnej lokalizacji i oznaczenia drzewa.		Zasilanie akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. oraz normy nacisku (<70 kPa).	
Roboty do wbijania pali ogrodzeń, wyposażone w systemy GPS precyzyjnej lokalizacji			

Maszyny samojezdne ogrodzeniowe z systemami automatycznego sterowania, systemami GPS i innymi technologiami orientacji w przestrzeni			
Tomografy akustyczne wraz z oprogramowaniem do analizy danych tomograficznych	Ocena stanu zdrowotnego drzew	Zasilane elektrycznością.	Usługa przyczynia się do zachowania i zwiększenia zdolności drzew do sekwestracji CO ₂ i metanu, a tym samym ochrony klimatu. Ocena stanu zdrowotnego drzew i wczesnego wykrywania uszkodzeń oraz chorób drzew umożliwia podjęcie działań zapobiegających rozprzestrzenianiu się chorób i utrzymać zdrowie drzew. Zdrowe drzewa efektywniej, niż chore pochłaniają CO ₂ i metan (zwłaszcza kora) z atmosfery, spowalniając zmiany klimatu. Wpływa także na ochronę środowiska naturalnego, kształtując bioróżnorodność lasu.
Drony wyposażone w kamery cyfrowe z aplikacjami mobilnymi do dokumentowania i analizy wizualnej		Przeznaczone do oceny stanu zdrowia drzew, dokumentacji wizualnej stanu zdrowotnego drzew i oceny ich gęstości, analizy naprężeń w drzewie, a także wykrywania wewnętrznych uszkodzeń i próchnicy.	
Rezystografy wraz z oprogramowaniem do analizy danych rezystograficznych			
Symulatory komputerowe do analiz ryzyka złamania lub wywrócenia drzewa			
Analizatory składu chemicznego gleby wraz z oprzyrządowaniem i oprogramowaniem do analizy gleby oraz GIS do mapowania gleby	Monitorowanie ekosystemów leśnych, w tym analiza gleby i systemu korzeniowego	Zasilane elektrycznością.	Usługa umożliwia monitorowanie bioróżnorodności w warunkach terenowych, wpływając na nią i zwiększając ochronę ekosystemów leśnych. Bioróżnorodne lasy są efektywniejsze od monokulturowych w pochłanianiu i zatrzymaniu gazów cieplarnianych, chroniąc i regulując klimat.
Sekwencjonery DNA wraz z oprogramowaniem do analizy sekwencji DNA		Przeznaczone do identyfikacji gatunków w leśnictwie i monitorowania jakości powietrza w lasach.	
Tablety z oprogramowaniem do tworzenia i wizualizacji raportów glebowych dendrologicznych oraz składu i jakości powietrza			
Czujniki jakości powietrza			
Piezometry	Monitorowanie wilgotności gleby i stanu zasobów wodnych	Zasilane elektrycznie.	Usługa monitorowania wilgotności gleby i zasobów wodnych umożliwia ocenę dostępności wody w ekosystemie leśnym i wpływanie na tę dostępność w zależności od rodzaju siedlisk leśnych. Zapobieganie
Specjalistyczne oprogramowania do symulacji różnych scenariuszy melioracyjnych i oceny ich wpływu na teren		Przeznaczone do monitorowania poziomu wilgotności gleby w czasie rzeczywistym, mierzenia poziomu wód gruntowych poprawiania warunków	

Hydrologiczne modele komputerowe		siedliskowych różnych gatunków roślin i zwierząt, symulacji przepływów wód powierzchniowych i podziemnych,	erozji gleby. Właściwa dostępność wody stabilizuje ekosystem i bezpośrednio wpływa na sekwestrację CO ₂ i metanu przez rośliny i glebę. Odpowiednia dostępność wody w ekosystemie wpływa na zwiększenie objętości drzew, a przez to możliwości sekwestracji gazów cieplarnianych. Podobnie gleba z odpowiednią ilością wody zwiększa ilość sekwestrowanego CO ₂ i metanu.
Oprogramowanie CAD (Computer-Aided Design)		optymalnego projektowania systemów melioracyjnych,	
Systemy czujników wilgotności gleby		stabilizacji gleby i poprawy efektywności systemów melioracyjnych.	
Geosyntetyki			
Dron z profesjonalną kamerą DSLR, oprogramowanie do fotogrametrii	Inwentaryzacja zasobów leśnych	Zasilane elektrycznie. Przeznaczone do oceny kondycji drzewostanów, szacowanie bioróżnorodności oraz bieżącego monitorowania zmian w ekosystemach leśnych na potrzeby ich ochrony.	Usługa dostarczająca dokładne mapowanie lasów i ocenę ich stanu, monitorowanie zdrowia lasów. Wpływa na planowanie działań ochronnych oraz zarządzania cięciami pielęgnacyjnymi. Umożliwia szybkie reagowanie na zmiany w ekosystemie leśnym i podejmowanie odpowiednich działań ochronnych zapobiegających utracie potencjału sekwestracji gazów cieplarnianych. Pozwala na wpływanie na bioróżnorodność, co ma wpływ na ochronę klimatu.
LIDAR (Light Detection and Ranging) wraz z systemem przetwarzania danych i ich wizualizacją			
Automatyczne systemy monitorowania			
Oprogramowanie analityczne zmian w ekosystemie	Monitorowanie zmian stanu lasów	Umożliwia tworzenie trójwymiarowych modeli lasów, co pozwala na precyzyjne pomiary wysokości drzew, gęstości drzewostanu oraz struktury lasu. Przeznaczone na potrzeby ochrony środowiska naturalnego i klimatu	
Piły łańcuchowe (profesjonalne i specjalne)	Prace rębne	Zasilane akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r.	Usługa wykonana tego rodzaju sprzętem ma znaczenie ze względu na ochronę środowiska i klimatu. Wysoka efektywność cięcia i pozyskania drewna ogranicza liczbę wycinanych drzew, w celu zaspokojenia potrzeb gospodarczych. Ogranicza uszkodzenia drzewostanu i gleby. Oznacza to pozostawienie znacznej ilości żywej biomasy pochłaniającej i zatrzymującej CO ₂ oraz ukorzenionej roślinności, która sprzyja ochronie gleby i retencji
Ścinarki wraz z osprzętem		Pojazdy wyposażone w szerokie gąsienice lub opony o niskim nacisku na glebę (<70 kPa).	
Harwestery		Pilarki do prac z ręki o poziomie hałasu nie	

		większym od 96 dB.	wody, mając pozytywny wpływ na pochłanianie gazów cieplarnianych. Usługa wpływa jednocześnie na optymalny rozwój drzewostanów rokujących rozwój ich objętości i zwiększony wpływ na stabilizację klimatu w przyszłości.
Głowice harwesterowe			
Przecinarki	Prac przyrębowe i składnicowe	Zasilane akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. Pojazdy wyposażone w szerokie gąsienice lub opony o niskim nacisku na glebę (<70 kPa).	Usługa skutecznie wpływa na ochronę środowiska leśnego, zapewniając selektywne oddzielenie od pnia konarów, gałęzi i osobno części zielonych. Zapewnia naturalne nawożenie kompostem, zrębkami i biomasą zieloną pozostającą w glebie terenów przygotowywanych pod zalesienie. Dzięki temu gleba sekwestruje więcej CO ₂ i metanu oraz wpływa na szybszy przyrost objętości biomasy i zwiększoną sekwestrację gazów cieplarnianych w przyszłości.
Procesory wraz z wysięgnikiem lub wyciągarką			
Głowice procesorowe			
Okrzesywarki (stacjonarne i samojezdne)			
Oddzielarki			
Rębaki (stacjonarne i przejezdne)			
Sortowniki zrębków			
Rozdrabniarki			
Korowarki mechaniczne		Dołączane do zewnętrznego źródła zasilania lub zasilane biopaliwem, akumulatorowo, hybrydowe lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. Poziom hałas nie większy od 96 dB.	Zapobieganie rozwojowi szkodników roślinności, co jest korzystne dla ochrony środowiska. Powstaje nawóz naturalny korzystny dla środowiska naturalnego.
Łuparki w tym agregaty wielooperacyjne			W trakcie usługi wytwarzane jest ekologiczne paliwo z drewna odpadowego. Wpływa na ochronę środowiska i klimatu poprzez eliminację spalania węgla i gazu ziemnego.
Systemy automatyzacji planowania i dokumentowania, optymalizacji, organizacji i technologii prac leśnych	Wspomaganie optymalizacji wycinki	Zasilane energią elektryczną.	Oznacza to pozostawienie znacznie większej ilości żywej biomasy pochłaniającej i zatrzymującej CO ₂ oraz ukorzonej roślinności, która sprzyja ochronie gleby i retencji wody, mając pozytywny wpływ na środowisko i klimat. Usługa wpływa jednocześnie na optymalny rozwój
Systemy rozkroi drewna w drzewostanie i ich elementy składowe zbierania danych, przetwarzania i programowania rozkroju na		Zasilane energią elektryczną.	

maszyny wykonawcze			drzewostanów.
Forwardery	Prace zrywkowe i wspomagające	Zasilane akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. , w szczególności spełniające normę stage V. Pojazdy wyposażone w szerokie gąsienice lub opony o niskim nacisku na glebę (<70 kPa).	Usługi wpływają na ochronę środowiska i klimatu, poprzez wykorzystanie wyposażenia, urządzeń, sprzętu i maszyn chroniących glebę oraz pobliskie drzewa. Skuteczna ochrona nalotów i podrostów. Zapewniają ochronę absorpcji CO ₂ przez nieuszkodzoną roślinność, a zwłaszcza glebę, gdyż drewno przemieszczane jest bez kontaktu z podłożem i roślinnością. Umożliwia naturalne odnowienie lasu.
Skidery (linowe, chwytakowe)			
Mikroforwardery			
Mikrociągniki			
Kolejki linowe leśne z wyposażeniem (w tym ustroje linowe kolejki)			
Przyczepy zrywkowe (kłonicowe i kontenerowe)			
Naczepy zrywkowe (ławy skrętne)			
Klembanki (Clambunk'i)			
Adaptery zrywkowe			
Systemy nawigacji GPS georeferencjonowania danych terenowych do planowania tras i monitorowania pracy		Zasilane energią elektryczną.	
Defoliator zrębkujący	Prace składowe	Zasilane akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. Pojazdy wyposażone w szerokie gąsienice lub opony o niskim nacisku na glebę (<70 kPa).	Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska, poprzez zmniejszenie użycia nawozów sztucznych. Zielona masa i zrębkowane gałęzie nawożą glebę, zmniejszając potrzebę stosowania syntetycznych nawozów, które mogą zanieczyszczać wody gruntowe i powierzchniowe. Zwiększa sekwestrację węgla w glebie, poprzez poprawę jej struktury. Chroni zasoby glebowe i jakość wód powierzchniowych, poprzez redukcję erozji gleby. Zwiększa bioróżnorodność, co

			jest korzystne dla ekosystemów leśnych.
Linie suszarnicze		Zasilane elektrycznie lub ekologicznym paliwem (biomasa sucha). Przeznaczone do zapobieganie degradacji drewna.	
Autoklawy			Usługa umożliwia pozostawienie znacznie większej ilości żywej biomasy pochłaniającej i zatrzymującej CO ₂ oraz ukorzonej roślinności, która sprzyja ochronie gleby i retencji wody, mając pozytywny wpływ na środowisko i klimat.
Sortowniki maszynowe			
Linie manipulacyjne drewna			
Automatyczne linie przerobu drewna			
Systemy rozkroi drewna na składnicach i ich elementy składowe: zbierania danych, przetwarzania i programowania rozkroju na maszyny wykonawcze		Dołączane do zewnętrznego źródła zasilania lub zasilane biopaliwem, akumulatorowo, hybrydowo, lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. Przeznaczone do wyrobki drewna na składnicy, zgodnie z zapotrzebowaniem klienta i ograniczenia odpadów	Efektywne pozyskiwanie drewna, w tym wypadku odnosi się do pozostawienia większej liczby drzew rosnących, gdyż mniej trzeba wyciąć, aby dostarczyć tą samą ilość drewna użytkowego odbiorcom rynkowym. Więcej pozostawionych drzew to więcej pochłoniętego CO ₂
Przerzynarki			oraz metanu. Szacuje się, że przed efektywnymi metodami wycinki, zrywki i składowania, tylko 15% wyciętej biomasy docierało do odbiorcy rynkowego w postaci drewna użytkowego. Nowoczesne metody zautomatyzowanej i cyfrowo sterowanej wyrobki oszczędza biomasę, która może pochłaniać gazy cieplarniane.
Żurawie /Dźwigi			
Wózki widłowe			
Wózki podnośnikowe			
Ładowarki czołowe z chwytakiem do drewna			
Transportery taśmowe			
Wózki kolebowe			
Wyciągarki załadunkowe			
Wagi		Zasilanie elektryczne. Przeznaczone do pracy na składach drewna.	
Retorty zrębowe lub pierścieniowe		Zwęglanie drewna odpadowego.	Piroliza odpadów drewna służy zmniejszeniu emisji gazów cieplarnianych, tj. CO ₂ i innych szkodliwych gazów w procesie wytwarzania i spalania paliwa ekologicznego.
PRACE UZUPEŁNIAJĄCE PODCZAS WYKONANIA USŁUG WPŁYWAJĄCYCH NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA I KLIMATU			

Agregaty prądotwórcze	Zapewnienie awaryjnych źródeł zasilania	Zasilane biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r.	Umożliwia podtrzymanie wykonywania usług, pomimo czasowej utraty zasilania własnego przez maszyny, urządzenia i wyposażenie. Może to być korzystne dla zdrowia lasów, gdyż realizowane usługi mogą poprawić ogólną kondycję drzew i gleby. Wpływa to na ich zdolność do pochłaniania gazów cieplarnianych z atmosfery i ich zatrzymywania w tkankach roślin i glebie oraz redukcję metanu w glebie przez mikroorganizmy. Przerwanie prac mogłoby opóźnić korzyści dla ochrony środowiska i klimatu, wynikające z poprawy stanu ekosystemu lasu.
Systemy autonomicznego sterowania maszynami i pojazdami leśnymi, zwiększające ich efektywność i oszczędność energii	Sterowanie	Zasilanie energią elektryczną.	
Stacje ładowania/zasilania	Utrzymanie sprawności i gotowości sprzętu i maszyn (zaplecze techniczne stacjonarne i mobilne)	Zasilanie akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. oraz normy nacisku na podłoże (<70 kPa).	
Magazyn z wyposażeniem wymiennych akumulatorów/baterii			
Magazyny biopaliw, olejów i smarów			
Radiotelefony i urządzenia sygnalizacyjne	Łączność/Komunikacja na potrzeby wykonania usług	Zasilanie z samokalibrujących się akumulatorów litowo-jonowych lub litowo-polimerowych, lub nowszych technologii.	Wykonanie tych usług przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu w ramach wykonywania usług głównych, tj.: - przygotowania gleby i jej nawożenia, - odnowienia lasu, zalesienia, poprawek i dolesiania, - pielęgnacji lasu, - prac na rębni i składzie drewna, - inwentaryzacji stanu środowiska. Wspomagana jest ochrona środowiska i klimatu, poprzez udział w prowadzeniu zrównoważonej gospodarki leśnej, a w tym ograniczenie wylesiania, zalesianie, wpływanie na poprawę zdrowia lasu efektywnie pochłaniającego gazy cieplarniane, regulującego mikroklimat, poprzez stabilizację temperatury i
Stacje kontrolne sterowania dronami i monitorowanie ich lotu w czasie rzeczywistym		Zasilanie energią elektryczną.	
Odbiorniki danych z kamer wielospektralnych, zamontowanych na dronach			
Systemy zarządzania danymi, analizowania, dokumentowania i raportowania prac leśnych oraz inwentaryzacji gatunków roślin i zwierząt	Stosowanie innowacyjnej techniki w leśnictwie	Zasilane energią elektryczną	

			wilgotności, magazynowanie wody w glebie i roślinności zapobiegające suszom, tworzenie różnorodnej struktury wiekowej i gatunkowej drzewostanu w lesie, sprzyjające bioróżnorodności, zwiększającej możliwość adaptacji lasu do zmian klimatycznych, poprawa jakości gleby, co sprzyja wzrostowi roślin i pochłanianiu gazów cieplarnianych przez glebę i rośliny.
Minitraktory.	Stosowanie specjalistycznej techniki transportowej, niezbędnej do prawidłowego świadczenia usług dla leśnictwa mających pozytywny wpływ na środowisko i ochronę klimatu	<p>Zasilanie akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. oraz normy nacisku (<70 kPa). Specjalistyczne pojazdy przystosowane do pracy w trudnych warunkach leśnych.</p> <p>Pojazdy o oznaczeniu homologacyjnym wskazującym na przeznaczenie do pracy w terenie z ładunkiem lub dołączonym sprzętem do zadań zgodnych z biznes planem świadczenia usług dla leśnictwa, wyposażenie kabiny klasy economy. Pickupy i quady homologowane w zależności od rodzaju jako N1 lub L7e z uwzględnieniem, czy mają napęd na cztery koła, czy dwa o kodzie podrodzaju 09.</p>	<p>Wykonywane przy pomocy tych środków transportu usługi przyczyniają się do ochrony środowiska i klimatu. Pracami tymi mogą być:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie gleby i jej nawożenie, - zbiór nasion, orzechów i żołądź, - produkcja sadzonek, - odnowienia lasu, zalesienia, poprawki i dolesianie, - pielęgnacja lasu, - prace na rębni i składzie drewna, - inwentaryzacje stanu środowiska. <p>Środki transportu są konieczne do wykonywania przy ich pomocy usług wpływających na redukcję CO₂, pochłanianie metanu przez las i glebę oraz ograniczanie erozji gleby.</p>

Przyczepy leśne			
Kolejki linowe		Zasilanie akumulatorowe, hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. oraz normy nacisku (<70 kPa).	
SPECJALISTYCZNE POJAZDY PRZYSTOSOWANE DO PRACY W TRUDNYCH WARUNKACH LEŚNYCH.			
Ciągniki rolnicze i leśne (źródło napędu)		Zasilane elektrycznie hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. , w szczególności spełniające normę stage V. Pojazdy wyposażone w szerokie gąsienice lub opony o niskim nacisku na glebę (<70 kPa).	Usługi wpływają na ochronę środowiska i klimatu, poprzez wykorzystanie wyposażenia, urządzeń, sprzętu i maszyn chroniących glebę oraz pobliskie drzewa. Skuteczna ochrona nalotów i podrostów.
Ciągniki zrywkowe z osprzętem			
Ciągniki uniwersalne z osprzętem zrywkowym		Dopuszczalne są też ciągniki (i inne pojazdy), których głównym lub pomocniczym źródłem zasilania jest wodór. Są to w większości ciągniki prototypowe, np.: - z wodorowymi ogniwami paliwowymi wytwarzającymi energię elektryczną do napędu silnika ciągnika, w których wodór jest dostarczany z instalacji zewnętrznej i przechowywany w zbiornikach ciśnieniowych	Wykonywane przy pomocy tych środków transportu usługi przyczyniają się do ochrony środowiska i klimatu. Pracami tymi mogą być: - przygotowanie gleby i jej nawożenie, - zbiór nasion, orzechów i żołądzi, - produkcja sadzonek, - odnowienia lasu, zalesienia, poprawki i dolesianie, - pielęgnacja lasu,

		<p>pojazdu,</p> <p>- ze współspalaniem wodoru z olejem napędowym (udział wodoru w mieszance z olejem napędowym wynosi od 30 do 60%),</p> <p>- z wodorem jako paliwem, które podlega spalaniu w komorze silnika.</p>	<p>- prace na rębni i składzie drewna,</p> <p>- inwentaryzacje stanu środowiska.</p> <p>Środki transportu są konieczne do wykonywania przy ich pomocy usług wpływających na redukcję CO₂, pochłanianie metanu przez las i glebę oraz ograniczanie erozji gleby.</p>
<p>Ciągniki leśne</p> <p>Pojazdy typu Utility Terrain Vehicles (UTV)</p> <p>Minitraktory.</p>	<p>Stosowanie specjalistycznej techniki transportowej, niezbędnej do prawidłowego świadczenia usług dla leśnictwa mających pozytywny wpływ na środowisko i ochronę klimatu</p>	<p>Zasilanie hybrydowe, biopaliwem lub spełniające normy emisji określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. , w szczególności spełniające normę stage V. oraz normy nacisku (<70 kPa). Specjalistyczne pojazdy przystosowane do pracy w trudnych warunkach leśnych.</p> <p>Pojazdy o oznaczeniu homologacyjnym wskazującym na przeznaczenie do pracy w terenie z ładunkiem lub dołączonym sprzętem do zadań zgodnych z biznes planem świadczenia usług dla leśnictwa, wyposażenie kabiny klasy ekonomicznej.</p> <p>Pickupy i quady homologowane w zależności od rodzaju jako N1 lub L7e z uwzględnieniem, czy mają napęd na cztery koła, czy dwa o kodzie podrodzaju 09.</p>	

Załącznik nr 2

Wykaz rodzajów działalności gospodarczej objętych wsparciem wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w ramach interwencji I.10.6.2

Rodzaje działalności gospodarczej wg kodu PKD objęte wsparciem w ramach interwencji I.10.6.2	
10.11.Z	Przetwarzanie i konserwowanie mięsa, z wyłączeniem mięsa z drobiu
10.12.Z	Przetwarzanie i konserwowanie mięsa z drobiu
10.13.Z	Produkcja wyrobów z mięsa, włączając wyroby z mięsa drobiowego

10.31.Z	Przetwarzanie i konserwowanie ziemniaków
10.32.Z	Produkcja soków z owoców i warzyw
10.39.Z	Pozostałe przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw
10.41.Z	Produkcja olejów i pozostałych tłuszczów płynnych
10.51.Z	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich
10.61.Z	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż
10.62.Z	Wytwarzanie skrobi i wyrobów skrobiowych – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie przetwarzania ziemniaków lub zboża na skrobię
10.71.Z	Produkcja pieczywa, produkcja świeżych wyrobów ciastkarskich i ciastek
10.72.Z	Produkcja sucharów i herbatników, produkcja konserwowanych wyrobów ciastkarskich i ciastek
10.73.Z	Produkcja makaronów, klusek, kuskusu i podobnych wyrobów mącznych
10.82.Z	Produkcja kakao, czekolady i wyrobów cukierniczych
10.83.Z	Przetwórstwo herbaty i kawy – dotyczy podmiotów wykonujących działalność w zakresie produkcji herbat ziołowych lub herbat ziołowych z dodatkiem owoców i innych roślin
10.84.Z	Produkcja przypraw
10.85.Z	Wytwarzanie gotowych posiłków i dań
10.89.D	Produkcja pozostałych artykułów spożywczych, gdzie indziej niesklasyfikowana – dotyczy podmiotów wykonujących działalność w zakresie produkcji wyrobów z jaj
10.89.D	Produkcja pozostałych artykułów spożywczych, gdzie indziej niesklasyfikowana – dotyczy podmiotów wykonujących działalność w zakresie przetwórstwa miodu
10.89.D	Produkcja pozostałych artykułów spożywczych, gdzie indziej niesklasyfikowana – dotyczy podmiotów wykonujących działalność w zakresie przetwórstwa chmielu
10.91.Z	Produkcja gotowej paszy dla zwierząt gospodarskich
10.92.Z	Produkcja gotowej karmy dla zwierząt domowych
11.01.Z	Destylowanie, rektyfikowanie i mieszanie alkoholi – dotyczy podmiotów wykonujących działalność w zakresie produkcji alkoholu etylowego, po przetworzeniu przeznaczonego do spożycia
11.02.Z	Produkcja win gronowych
11.03.Z	Produkcja cydru i pozostałych win owocowych, z wyłączeniem produkcji wyrobów winopochodnych i winopodobnych
13.10.D	Przygotowanie i przędzenie włókien tekstylnych – dotyczy podmiotów wykonujących działalność w zakresie wydobywania włókna ze słomy lnianej i konopnej
20.14.Z	Produkcja pozostałych podstawowych chemikaliów organicznych – dotyczy podmiotów wykonujących działalność w zakresie produkcji alkoholu etylowego nieprzeznaczonego do spożycia

Załącznik nr 3

Wykaz rodzajów działalności gospodarczej objętych wsparciem wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w ramach interwencji I.10.7.2

Rodzaje działalności gospodarczej wg kodu PKD objęte wsparciem w ramach interwencji I.10.7.2	
10.11.Z	Przetwarzanie i konserwowanie mięsa, z wyłączeniem mięsa z drobiu
10.12.Z	Przetwarzanie i konserwowanie mięsa z drobiu
10.13.Z	Produkcja wyrobów z mięsa, włączając wyroby z mięsa drobiowego
10.31.Z	Przetwarzanie i konserwowanie ziemniaków
10.32.Z	Produkcja soków z owoców i warzyw
10.39.Z	Pozostałe przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw
10.41.Z	Produkcja olejów i pozostałych tłuszczów płynnych
10.51.Z	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich
10.61.Z	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż
10.62.Z	Wytwarzanie skrobi i wyrobów skrobiowych – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie przetwarzania ziemniaków lub zboża na skrobię
10.83.Z	Przetwórstwo herbaty i kawy – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie produkcji herbat ziołowych lub herbat ziołowych z dodatkiem owoców i innych roślin
10.89.D	Produkcja pozostałych artykułów spożywczych, gdzie indziej niesklasyfikowana – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie produkcji wyrobów z jaj
10.89.D	Produkcja pozostałych artykułów spożywczych, gdzie indziej niesklasyfikowana – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie przetwórstwa miodu
10.89.D	Produkcja pozostałych artykułów spożywczych, gdzie indziej niesklasyfikowana – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie przetwórstwa chmielu
10.91.Z	Produkcja gotowej paszy dla zwierząt gospodarskich
10.92.Z	Produkcja gotowej karmy dla zwierząt domowych
11.01.Z	Destylowanie, rektyfikowanie i mieszanie alkoholi – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie produkcji alkoholu etylowego, po przetworzeniu przeznaczonego do spożycia
11.02.Z	Produkcja win gronowych
11.03.Z	Produkcja cydru i pozostałych win owocowych, z wyłączeniem produkcji wyrobów winopochodnych i winopodobnych
13.10.D	Przygotowanie i przędzenie włókien tekstylnych – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wydobywania włókna ze słomy lnianej i konopnej
20.14.Z	Produkcja pozostałych podstawowych chemikaliów organicznych – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie produkcji alkoholu etylowego nieprzeznaczonego do spożycia
46.21.A	Sprzedaż hurtowa zboża i nasion roślin oleistych – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie sprzedaży hurtowej zboża, rzepaku, szyszek chmielu, ziół lub wprowadzania do obrotu materiału siewnego roślin rolniczych i warzywnych
46.21.B	Sprzedaż hurtowa nieprzetworzonego tytoniu i pasz dla zwierząt – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie sprzedaży hurtowej pasz dla zwierząt
46.22.Z	Sprzedaż hurtowa kwiatów i roślin
46.31.Z	Sprzedaż hurtowa owoców i warzyw
46.32.Z	Sprzedaż hurtowa mięsa i wyrobów z mięsa, z wyłączeniem sprzedaży ryb i wyrobów z ryb
46.33.Z	Sprzedaż hurtowa mleka, wyrobów mleczarskich, jaj, olejów i tłuszczów jadalnych
52.10.B	Magazynowanie i przechowywanie pozostałych towarów – dotyczy podmiotów wykonujących działalność gospodarczą w zakresie usługowego zamrażania i przechowywania produktów rolnych